

UNIVERZA V LJUBLJANI
BIOTEHNIŠKA FAKULTETA
ODDELEK ZA ZOOTEHNIKO

Rozalija ILC

**ZARAŠČANJE KMETIJSKIH ZEMLJIŠČ NA OBMOČJU
RIBNIŠKO – KOČEVSKÉ DOLINE**

DIPLOMSKO DELO

Visokošolski strokovni študij

Ljubljana, 2008

UNIVERZA V LJUBLJANI
BIOTEHNIŠKA FAKULTETA
ODDELEK ZA ZOOTEHNIKO

Rozalija ILC

**ZARAŠČANJE KMETIJSKIH ZEMLJIŠČ NA OBMOČJU
RIBNIŠKO – KOČEVSKÉ DOLINE**

DIPLOMSKO DELO
Visokošolski strokovni študij

**THE OVERGROWING OF AGRICULTURAL LAND IN THE
RIBNIŠKO-KOČEVSKA REGION**

GRADUATION THESIS
Higher professional studies

Ljubljana, 2008

Diplomsko delo je zaključek visokošolskega strokovnega študija kmetijstva - zootehnika. Opravljeno je bilo na Oddelku za agronomijo na Katedri za poljedelstvo in sonaravno kmetijstvo. Anketa je bila izvedena na terenu občin Ribnica in Kočevje.

Komisija za dodiplomski študij Oddelka za zootehniko je za mentorico diplomske naloge imenovala viš. pred. dr. Darjo Kocjan Ačko.

Recenzent: prof. dr. Jože OSTERC

Komisija za oceno in zagovor:

Predsednik:	doc. dr. Silvester ŽGUR Univerza v Ljubljani, Biotehniška fakulteta, Oddelek za zootehniko
Članica	viš. pred. dr. Darja KOCJAN AČKO Univerza v Ljubljani, Biotehniška fakulteta, Oddelek za agronomijo
Član:	prof. dr. Jože OSTERC Univerza v Ljubljani, Biotehniška fakulteta, Oddelek za zootehniko

Datum zagovora:

Naloga je rezultat lastnega raziskovalnega dela. Podpisana se strinjam z objavo svoje naloge v polnem tekstu na spletni strani Digitalne knjižnice Biotehniške fakultete. Izjavljam, da je naloga, ki sem jo oddala v elektronski obliki, identična tiskani verziji.

Rozalija Ilc

KLJUČNA DOKUMENTACIJSKA INFORMACIJA

ŠD	Vs
DK	UDK 631(043.2)=163.6
KG	kmetijstvo/kmetijska zemljišča/zaraščanje/ankete/Slovenija
KK	AGRIS E11
AV	ILC, Rozalija
SA	KOCJAN AČKO, Darja (mentorica)
KZ	SI-1230 Domžale, Groblje 3
ZA	Univerza v Ljubljani, Biotehniška fakulteta, Oddelek za zootehniko
LI	2008
IN	ZARAŠČANJE KMETIJSKIH ZEMLJIŠČ NA OBMOČJU RIBNIŠKO – KOČEVSKÉ DOLINE
TD	Diplomsko delo (visokošolski strokovni študij)
OP	IX, 52 str., 8 pregl., 32 sl., 38 vir.
IJ	sl
JI	sl/en
AI	Zaraščanje kmetijskih zemljišč v Sloveniji je opazen in napredujoč proces, ki zmanjšuje obseg kmetijskih zemljišč in spreminja kulturno krajino. Cilj diplomske naloge je bil pridobiti mnenje o zaraščanju kmetijskih zemljišč na območju občin Ribnica in Kočevje, o njegovih vzrokih in možnostih za omejevanje. Vprašalnik z 21 vprašanji odprtega tipa je izpolnilo 20 gospodarjev kmetij. Po mnenju večine anketirancev je zaraščanje kmetijskih zemljišč na njihovem območju ireverzibilen, proces, moteč za prebivalce in škodljiv za državo. Zaraščajo se predvsem zemljišča, kjer so bili še nedavno pašniki. 80 % anketirancev ne navajajo, da se zaraščajo tudi zemljišča v njihovi lasti. Glavne vzroke za zaraščanje vidijo v pomanjkanju zanimanja za kmetijstvo med mladimi, v razdrobljenosti zemljišč in v opuščanju govedoreje. Zelo pomembni so tudi ekonomski razlogi, zaraščanja, ker kmetijstvo ni primarna dejavnost prebivalcev tega območja in obdelovanje velikokrat prinaša le stroške. Preprečevanje in zmanjševanje zaraščanja mora temeljiti na odpravljanju vzrokov za zaraščanje. Razdrobljenost zemljišč bi lahko odpravili s strokovno izvedenimi komasacijami. Ekonomske vzroke bi morala reševati država s primerno davčno politiko in subvencijami ter z olajšavami postopkov pri prepisu lastništva zemljišč. Na ta način bi kmetijstvo v Ribniško-Kočevski dolini postalo ekonomsko zanimivejše za mlade in bi zato ostali na kmetiji.

KEY WORDS DOCUMENTATION

DN Vs
DC UDC 631(043.2)=163.6
CX agriculture/agricultural land/overgrowing/questionnaires/Slovenia
CC AGRIS E11
AU ILC, Rozalija
AA KOCJAN AČKO, Darja (mentorica)
PP SI-1230 Domžale, Groblje 3
PB University of Ljubljani, Biotechnical Faculty, Zootechnical department
PI 2008
TI THE OVERGROWING OF AGRICULTURAL LAND IN THE RIBNIŠKO-KOČEVSKA REGION
DT Graduation thesis (Higher professional studies)
NO IX, 52 p., 8 tab., 32 fig., 38 ref.
LA sl
AL sl/en

AB Reduction of rural areas in Slovenia and the change of cultural landscape caused an advanced process in overgrowth of agricultural land. The aim of my graduation thesis was to obtain farmers' opinions about the overgrowth in the Ribniško-Kočevska region, to understand the causes of overgrowth and to find possibilities for its limitation. A questionnaire with twenty-one questions was presented to twenty local farmers. Most farmers believe that the overgrowth of agricultural land is an irreversible, uneconomical and disturbing process. Overgrowth has increased especially on abandoned pastures. 80 % farmers deny the responsibility for the forestation on their farmland. The reasons for forestation as they stated, are the lack of interest in farming among young people, parcellisation of the land, abandonment of cattle production, socio-economic and political circumstances. Farming is not the primary activity in the Ribniško-Kočevska region. The proposed solution is to eliminate the reasons for overgrowth. The parcellisation of the land could be reduced by professional commutations. Economic problems should be solved by more favourable taxation applied by the government, subventions and the simplification of property transfer. Better farming conditions would increase interest for farming and encourage young people to stay on the farms and thus, preserve a cultural landscape.

KAZALO VSEBINE

	str.
Ključna dokumentacijska informacija (KDI)	III
Key words documentation (KWD)	IV
Kazalo vsebine	V
Kazalo preglednic	VII
Kazalo slik	VIII
Kazalo prilog	IX
1 UVOD	1
1.1 POVOD IN NAMEN DIPLOMSKE NALOGE	2
2 PREGLED OBJAV	3
2.1 UMESTITEV ZEMLJIŠČ V ZARAŠČANJU	3
2.1.1 Terminološka umestitev	3
2.1.2 Pravna umestitev zemljišč v zaraščanju v R Sloveniji	4
2.2 ZARAŠČANJE V SLOVENIJI V PRIMERJAVI Z EVROPO	4
2.2.1 Zaraščanje oziroma povečanje gozdnatosti v evropskih državah	4
2.2.2 Zaraščanje in naravne danosti Slovenije	5
2.3 VZROKI ZARAŠČANJA	6
2.3.1 Razlika glede na narave danosti	7
2.3.2 Razlika glede na geografsko lego	7
2.3.2.1 Zaraščanje travnikov in pašnikov v gorsko-višinskem območju Slovenije	8
2.3.2.2 Zaraščanje kmetijskih zemljišč hribovske in gričevnate osrednje Slovenije	8
2.3.2.3 Zaraščanje kraških pašnikov in senožeti na matičnem Krasu	9
2.3.2.4 Zaraščanje kmetijskih zemljišč na kraških planotah celinske Slovenije	9
2.3.2.5 Zaraščanje kulturnih teras na Primorskem	10
2.3.2.6 Zaraščanje kmetijskih zemljišč v obmejnih občinah Slovenije	10
2.4 DEJAVNIKI ZARAŠČANJA	11

2.5	MOŽNOST RABE ZEMLJIŠČ V ZARAŠČANJU IN UKREPI ZA PREPREČEVANJE ZARAŠČANJA	13
2.5.1	Možnost dejanske rabe zemljišč glede na naravne danosti	14
2.5.2	Ostali načini rabe zaraščajočih zemljišč	14
2.6	KMETIJSTVO V RIBNIŠKO-KOČEVSKI DOLINI	15
2.6.1	Geografska opredelitev občin	15
2.6.2	Ekološko kmetovanje na Ribniško-Kočevskem območju	17
2.6.3	Jelenjad in rjavi medved	19
2.6.4	Kmetijstvo v občini Ribnica	20
2.6.5	Občinske razvojne spodbude v kmetijstvu	24
2.6.5.1	Subvencije v kmetijstvu	25
2.6.5.2	Investicije v kmetijstvu	25
2.6.5.3	Storitve v kmetijstvu	26
2.6.6	Kmetijstvo v občini Kočevje	27
3	MATERIALI IN METODE	31
3.1	IZVEDBA ANKETE	31
3.2	STATISTIČNA OBDELAVA PODATKOV	32
4	REZULTATI	33
5	RAZPRAVA IN SKLEPI	45
5.1	RAZPRAVA	45
5.2	SKLEPI	47
6	POVZETEK	48
7	VIRI	50
	ZAHVALA	
	PRILOGE	

KAZALO PREGLEDNIC

	str.
Pregl. 1: Delež gozda v nekaterih evropskih državah glede na celotno ozemlje države v letih 1950, 1970, 1985 in 2000 (Eurostat, 2005)	5
Pregl. 2: Spreminjanje obsega gozda v Sloveniji v obdobju 1999 do 2006 (Statistični letopis ..., 2006)	6
Pregl. 3: Starostna sestava na družinskih kmetijah v občini Ribnica (Popis kmetijskih gospodarstev ..., 2002)	21
Pregl. 4: Družinske kmetije glede na šolsko izobrazbo gospodarjev na območju občine Ribnica (Popis kmetijskih gospodarstev ..., 2002)	21
Pregl. 5: Dejanska raba kmetijskih zemljišč občine Ribnica	22
Pregl. 6: Starostna sestava na družinskih kmetijah v občini Kočevje (Popis kmetijskih gospodarstev ..., 2002)	27
Pregl. 7: Družinske kmetije glede na šolsko izobrazbo gospodarjev na območju občine Kočevje (Popis kmetijskih gospodarstev ..., 2002)	27
Pregl. 8: Dejanska raba kmetijskih zemljišč občine Kočevje	28

KAZALO SLIK

	str.
Slika 1:	Zaraščanje pašnikov 8
Slika 2:	Proces zaraščanja (foto: M. Vidrih) 12
Slika 3:	Kože so izjemne čistilke zaraščenih zemljišč (foto: M. Vidrih) 15
Slika 4:	Paša govedi (foto: M. Vidrih) 17
Slika 5 :	Rdeča pesa je glavna kultura nekaterih kraških vrtač 19
Slika 6:	Za obogatitev zemlje z dušikom je v kolobarju soja 19
Slika 7:	Rjavi medved na Ribniško-Kočevskem območju 20
Slika 8:	Letalska fotografija zaraščanja Ribniškega območja 22
Slika 9:	Letalska fotografija zaraščanja Kočevskega območja 28
Slika 10:	Zaraščanje travnika na Kočevskem 29
Slika 11:	Občini Ribnica in Kočevje z vrisanimi legami kmetij anketirancev 31
Slika 12:	Mnenje o začetku in zaraščanja kmetijskih zemljišč na območju Ribniško–Kočevske doline 33
Slika 13:	Mnenje o zaraščanju zemljišč na kmetiji anketiranca 34
Slika 14:	Zemljiške kategorije v zaraščanju 34
Slika 15:	Mnenje anketirancev o vzrokih zaraščanja 35
Slika 16:	Mnenje o možnosti ponovne obdelave že zaraščenih zemljišč 35
Slika 17:	Mnenje o vplivu zaraščanja na prihodnost kmetije 36
Slika 18:	Mnenje o koristnosti zaraščanja za državo oziroma narodno gospodarstvo 36
Slika 19:	Mnenje o zaraščenih zemljišč 37
Slika 20:	Mnenje o možnostih preprečevanja zaraščanja kmetijskih zemljišč 37
Slika 21:	Mnenje o vplivu opremljenosti kmetije na obdelanost zemljišč 38
Slika 22:	Mnenje o vplivu delavnosti lastnikov na obdelanost zemljišč 38
Slika 23:	Mnenje o denarni kazni za zemljišča, ki se zaraščajo 39
Slika 24:	Mnenje o izbiri vrste zemljišč, ki se zaraščajo za ponovno obdelavo 39
Slika 25:	Mnenje o državnih subvencijah in drugih pomočeh kot stimulacija kmetov za obdelovanje zemljišč 40
Slika 26:	Mnenje o višini subvencij za prepis zemljišč kot stimulacija za obdelovanje površin 41
Slika 27:	Mnenje o možnosti vključevanja delavcev z »javnimi deli« za čiščenje že zaraščenih zemljišč 41
Slika 28:	Mnenje o vplivu kmečkega turizma na obdelavo kmetijskih zemljišč 42
Slika 29:	Mnenje o vplivu sedanje davčne politike na obdelavo kmetijskih zemljišč 42
Slika 30:	Mnenje o primernem načinu subvencij, ki bi stimulirale obdelavo kmetijskih zemljišč 43
Slika 31:	Mnenje o stanju obdelanosti zemljišč v lasti bivših agrarnih skupnosti 43
Slika 32:	Napoved usode kmetijskih zemljišč v zaraščanju 44

KAZALO PRILOG

Priloga A: Anketni vprašalnik

1 UVOD

Zaraščanje kmetijskih zemljišč dosega nezaželene in s stališča ohranjanje obdelanosti in poseljenosti zaskrbljujoče razsežnosti. Izoblikoval jo je človek s pridobitniškimi interesi, najprej s potrebo po hrani in potem z željo po čim večjem zaslužku (Cunder, 1998). Z razvojem kulturne krajine in z razvojem družbe so pridobivale na pomenu tudi druge nematerialne vrednote, ki so s krajino povezane in pogojene: prostor za bivanje, varnost, komunikacije in drugo. Vzpostavljalo se je ravnotežje med sociološko ekonomskim položajem obdelovalcev tal in naravnimi možnostmi za kmetijsko pridelavo. Videz kulturne krajine je pomemben kazalec vitalne družbe. S pristopom Slovenije v EU lahko pričakujemo še večjo stopnjo zaraščanja, saj sta slovensko kmetijstvo in živilska industrija soočena s konkurenco pridelovalcev in predelovalcev hrane.

Kmetijski prostor je pomemben tudi iz širšega družbenega vidika, saj z obdelano in negovano krajino povečujemo atraktivnost prostora, da postaja zanimiv tudi za razvoj drugih gospodarskih in negospodarskih dejavnosti. Zaraščanje je za okolje negativen proces, saj lahko potrdimo, da pušča za sabo negativne posledice, ki niso opazne na prvi pogled. Zaraščanje ustvarja neprehodnost hribovskih in kraških predelov, območja izgubljajo pomen in privlačnost, zmanjšuje se pestrost rastlinskih vrst, zmanjšuje se raznolikost življenjskih okolij, zmanjšuje se estetska vrednost krajine pomembne za turizem, propada infrastruktura v zaraščajočih okoljih. Na Ribniškem in na Kočevskem se povečujejo zemljišča, ki so poškodovana zaradi vse več divjadi, v višje ležečih in oddaljenih območjih pa je zaraščanje intenzivnejše.

Krivde zaraščanja ni mogoče pripisati samo kmetijstvu temveč širšim družbeno-ekonomskim zakonitostim, ki vplivajo na razvoj posameznih gospodarskih dejavnosti. Kljub temu, da je zaraščanje velik družbeni in okoljski problem, ki vpliva na različne dele okolja, pa je kulturno krajino mogoče ohraniti le s kmetijstvom. S primerno usmerjeno pridelavo v posameznih območjih, v večjem delu Slovenije, predvsem z govedorejo in pašnim načinom kmetovanja.

1.1 POVOD IN NAMEN DIPLOMSKE NALOGE

Problem zaraščanje kmetijskih zemljišč ima velike razsežnosti tudi v občinah Ribnica in Kočevje. Statistični urad R Slovenije ne razpolaga s podatki o zaraščanju zemljišč na območju občin Ribnica in Kočevje. Zaraščanje pa je dejstvo, ki je moteče tudi za prebivalce, kar opažam kot prebivalka Ribnice. Poti, ki vodijo do drugih zemljišč so zaraščene, vidne so poti po zemljiščih v uporabi, opazna so divja odlagališča smeti, moteča je senca visokih dreves, ki pada na obdelana zemljišča. Za to območje je značilno opuščanje kmetovanja, zaposlovanje izven občine, ki ga omogoča bližina Ljubljane in razdrobljenost kmetijskih zemljišč zaradi zgodovinskih razlogov.

Namen naloge je bil, da s pomočjo anketiranja gospodarjev kmetij v občinah Ribnica in Kočevje, dobimo mnenje o zaraščanju kmetijskih zemljišč, o njegovih vzrokih in možnih ukrepih za preprečevanje in zmanjševanje. Zanimalo nas je tudi ali državne pomoči (subvencije) vplivajo na hitrost zaraščanja.

2 PREGLED OBJAV

2.1 UMESTITEV ZEMLJIŠČ V ZARAŠČANJU

Kmetijstvo kot prevladujoči del podeželja in element kulturne krajine je zaradi različnih dejavnikov z zmanjševanjem obsega in intenzivnosti pridelave prvi kazalec procesa zaraščanja (Golob in sod., 1994).

2.1.1 Terminološka umestitev

V različnih državah pojmujejo zaraščanje na več načinov. V nemški literaturi velikokrat najdemo izraz *Brachland* predvsem za trajno opuščena zemljišča, glede na celovitost vzrokov in posledic zaraščanja pa uporabljajo še druge pojme, kot so (Ruppert, cit. po Žvipelj, 2000):

- *vargandung* če gre za opuščanje obdelave visokogorskih planinskih pašnikov,
- *socialbrache* če gre za neobdelana zemljišča zaradi socialne preselitve lastnikov,
- *strukturbrache* če gre za zemljišča, ki imajo zaradi strukturnih omejitev mejno donosnost in *Ödland* pa imenujemo zemljišča, ki se jih s stroškovnega vidika ne splača obdelati.
- Na angleškem govornem območju sta dva izraza, ki se uporabljata za zaraščanje in sicer *Abandoned agricultural land*, kar pomeni opuščeno kmetijsko zemljišče in *Overgrowing of agricultural land*, če gre za preraščanje kmetijskih zemljišč.

Sodobni prelog je izraz, ki se za zaraščanje uporablja v slovenski geografski literaturi in se deli glede na izvor opuščanja na *socialni* in *tehnološki prelog* (Vodlan, 2006).

Pojem kmetijsko zemljišče v zaraščanju je v Sloveniji najprej začela uporabljati gozdarska stroka, na področju kmetijstva je izraz uveljavila šele agrokarta v 80. letih prejšnjega stoletja.

2.1.2 Pravna umestitev zemljišč v zaraščanju

Zemljišča v zaraščanju so po Zakonu o kmetijskih zemljiščih opredeljena kot kmetijska zemljišča, razen, če Zakon o gozdovih ne določa drugače (Zakon o gozdovih, 1993).

Kmetijska zemljišča so zemljišča, ki so primerna za kmetijsko pridelavo, razen stavbnih in vodnih zemljišč ter za druge namene določenih zemljišč. Med kmetijska zemljišča spadajo tudi vsa zemljišča v zaraščanju, ki niso določena za gozd (Zakon o kmetijskih zemljiščih, 2003).

Gozd je zemljišče, poraslo z gozdnim drevjem v obliki sestoja ali z drugim gozdnim rastjem, ki zagotavlja katero koli funkcijo gozda. Gozd so tudi vsa zemljišča v zaraščanju, ki so kot gozd določena v prostorskem delu gozdno gospodarskega načrta (Zakon o gozdovih, 1993) .

V gozd se uvrščajo tudi kmetijska zemljišča v zaraščanju, če se zadnjih dvajset let niso uporabljala v kmetijske namene in je pokrovnost gozdnega drevja oziroma drugega gozdnega rastja na njih presegla 75 % (Zakon o gozdovih, 1993).

2.2 ZARAŠČANJE V SLOVENIJI V PRIMERJAVI Z EVROPO

2.2.1 Zaraščanje oziroma povečanje gozdnatosti v evropskih državah

V srednji Evropi je Slovenija najbolj gozdnata država in tudi povečanje zaraščenosti je bilo v zadnjih petdesetih letih pri nas najbolj intenzivno. V vseh državah Evropske unije predstavlja delež gozda manj kot polovico celotnega ozemlja države, razen Finske in Švedske, ki pa sta že po svoji legi manj primerni za kmetijstvo in verjetno gre tudi njuni naravni legi pripisati tako velik delež gozda. Zaraščanje in povečevanje gozdov ni značilno samo za Slovenijo. Medtem ko v državah v razvoju, predvsem v tropskih območjih gozdove krčijo, se v srednji in zahodni Evropi gozdnatost povečuje (Golob in sod., 1994).

Delež gozdov se sicer skoraj v vseh evropskih državah povečuje, vendar je povečanje neškodljivo, verjetno v nekaterih državah celo koristno, kar je prikazano v preglednici 1.

Preglednica 1: Delež gozda v nekaterih evropskih državah glede na celotno ozemlje države v letih 1950, 1970, 1985 in 2000 (Eurostat, 2005)

Država	Delež gozda (%) glede na celotno ozemlje države v letih			
	1950	1970	1985	2000
Francija	-	-	29,5	31,0
Nemčija	19,7	20,1	20,8	29,5
Avstrija	-	40,0	40,5	40,9
Španija	-	30,0	31,9	31,7
Poljska	25,1	27,6	28,3	29,0
Finska	64,7	66,2	68,7	68,0
Švedska	59,0	60,3	62,1	67,4
Norveška	-	-	36,9	37,2
Hrvaška	35,0	35,6	36,5	35,3
Švica	-	-	30,6	31,0
Madžarska	12,5	15,8	17,7	19,1
Italija	18,7	20,5	22,3	22,8
Slovenija	45,0	51,3	57,3	60,8

- ni podatka

2.2.2 Zaraščanje in naravne danosti Slovenije

Slovenija se uvršča med gozdnate države Evrope, z zaraščanjem pa se gozdovi povečujejo. Po gozdnatosti smo uvrščeni na tretje mesto v Evropski uniji.

Glede na obseg kmetijskih zemljišč na prebivalca (0,35 ha) je Slovenija predvsem zaradi travnikov in pašnikov na ravni držav Evropske unije, vendar imamo le 0,10 ha njiv na prebivalca, kar je kritična meja za zagotavljanje vsaj delne samooskrbe s hrano (Kovačič in sod., 2005). Gozda je več kot 0,5 ha na prebivalca, največ ga je v predalpskem svetu. Več kot polovica ozemlja gozd prerašča še v alpskem svetu in na večinoma zakraselem ozemlju Notranjske in Dolenjske. Normativi za samooskrbo z lesom so 0,35 ha na prebivalca. Poleg

zgoraj navedenih podatkov je več kot 16,4 % razpoložljivih kmetijskih zemljišč v različnih fazah zaraščanja, od tega se zarašča dve tretjini pašnikov, ki ležijo največ na Primorskem in v visokogorju alpskega sveta, kjer je nad gozdno mejo in v njeni višini območje planinskih pašnikov, četrtna travnikov ter njiv (Kladnik in Gabrovec, 1998).

Dinamiko zaraščanja oziroma povečevanje gozdov prikazuje preglednica 2.

Preglednica 2: Spreminjanje obsega gozda v Sloveniji v obdobju 1999 do 2006 (Statistični letopis ..., 2006)

Leto	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
Gozdovi (000 ha)	1115	1134	1142	1149	1157	1163	1169	1173

Cunder (1998a) navaja, da so za Slovenijo značilne zelo slabe pridelovalne razmere, da je zaraščanje najintenzivnejše v tistih občinah oziroma območjih, kjer se večina zemljišč nahaja v tako imenovanih območjih z omejitvenimi dejavniki za kmetijsko pridelavo. Perpar (2002) ugotavlja, da se za kmetijske namene izrablja okoli 40 % celotnega ozemlja države in da je od tega kar 2/3 vseh zemljišč na območjih z omejitvenimi dejavniki za kmetijstvo in jih deli na hribovska in gorska, gričevnata ter kraška območja in druga območja z omejenimi dejavniki.

2.3 VZROKI ZARAŠČANJA

Zaraščanje ni povsod enako hitro in intenzivno. Odvisno je od več dejavnikov, med katerimi so najpomembnejši lega, predhodna raba in vpliv rastja v sosedstvu (Golob in sod., 1994).

2.3.1 Razlike glede na naravne danosti

Na ugodnejših območjih so naravne razmere takšne, da je zaraščanje zelo hitro in traja manj kot desetletje. Od zemljiških kategorij se najhitreje zaraščajo pašniki, počasneje travniki, na njivah in drugih intenzivno obdelanih zemljiščih je ta proces najpočasnejši (Golob in sod., 1994).

Po talnih razmerah je zaraščanje najintenzivnejše na svežih in plodnih rastiščih, kjer lahko semenjaki trepetlike in rdečega bora že v nekaj letih popolnoma zarastejo opuščeno zemljišče. Na zelo sušnih kraških rastiščih brez semenjakov rdečega in črnega bora kjer sta v bližini brin in listnato grmovje še po več desetletjih ne uspeta osvojiti zemljišča (Jankovič, 2003).

Od tipa gozda v bližini je odvisna tudi vrstna sestava zaraščajoče vegetacije, ki se postopno širi od roba strnjenih gozdov. Intenzivnejše je zaraščanje v območjih z veliko dolžino gozdnatega roba oziroma tam, kjer so kmetijska zemljišča in gozdovi mozaično prepleteni. Zaraščanje se začne s spremembami v travni ruši, odločilen pa je nalet lahkih semen pionirskih drevesnih vrst, kot so bori, breze, topoli, vrbe in jelše. Zarast je popolnoma odvisna od raztrosa semen grmovnih in drevesnih vrst, ki jih raznašajo veter, ptiči ali mali sesalci (Golob in sod., 1994).

2.3.2 Razlike glede na geografsko lego

V Sloveniji so območja s hitrim procesom zaraščanja na primer v submediteranski Sloveniji, v nižinah predalpskega hribovja in na gričevjih osrednje Slovenije. Glede na geografsko lego je zaraščanje najintenzivnejše v južni in zahodni Sloveniji. To so območja, kjer so zaradi izrazite reliefne razčlenjenosti že sicer najslabše razmere za kmetovanje. Tudi alpski svet prav gotovo sodi med tiste regije v Sloveniji, kjer je proces spreminjanja kulturne krajine v smeri pogozdovanja zelo intenziven. Ker sta dinamika in proces opuščanja pridelave kmetijskih rastlin v posameznih območjih različna, lahko govorimo o vsaj šestih pokrajinsko in regionalno specifičnih tipih zaraščanja (Cunder, 1998b).

2.3.2.1 Zaraščanje travnikov in pašnikov v gorsko-višinskem območju Slovenije

Zaraščanje je značilno za vso alpsko Slovenijo (Julijske Alpe, Kamniško-Savinjske Alpe ter za Karavanke) in večji del predalpske Slovenije (Tolminsko, Idrijsko in Škofjeloško hribovje, Pohorje). Pri dinamiki procesa zaraščanja teh območij je značilno, da so se zaradi poslabšanja socialnoekonomske strukture najprej opuščale bolj oddaljene in težje dostopne parcele, pozneje, predvsem v dobi tehnološkega razvoja, pa tudi bližnje, za pridelavo manj ugodne parcele. Vzporedno s procesom »ozelenjevanja« je potekal tudi proces zatravljanja njiv, katerih ozemlje se je zmanjšalo na minimalen obseg (Vodlan, 2006).

Slika 1: Zaraščanje pašnikov (Zaraščanje pašnih površin, 2000)

2.3.2.2 Zaraščanje kmetijskih zemljišč hribovske in gričevnate osrednje Slovenije

Za osrednji del Slovenije, ki ga deloma lahko štejemo k predalpski Sloveniji, je značilno, da je tako s poselitvenega kot tudi z razvojnega vidika zelo heterogen. Temeljna značilnost tega pokrajinskega tipa je izrazito menjavanje ravnin ter kotlin in vmesnih gričevij ter hribovij. Za ta območja je tipično, da poteka razvoj v smeri nadaljnje koncentracije

gospodarskih in negospodarskih dejavnosti v večjih dolinskih centrih, okoliški višji in bolj oddaljeni predeli pa zaostajajo v razvoju. Prebivalstvo intenzivno migrira za delovnimi mesti, kar se kaže tudi v zmanjšani intenzivnosti kmetijstva. To je vse manj profesionalno, posledice se odražajo tudi na obdelanosti zemljišč. Ta sicer ni povsod enako problematična, dejstvo pa je, da se kmetijska zemljišča v zaraščanju nezadržno širijo (Vodlan, 2006).

2.3.2.3 Zaraščanje kraških pašnikov in senožeti na matičnem Krasu

Ta tip zaraščanja je značilen za najizrazitejši tip kraškega reliefa, ki se pri nas pojavlja in matičnem Krasu (Divaški, Komenski, Podgorski Kras). Temeljni dejavnik, ki ga je potrebno pri zaraščanju zemljišč na teh območjih izpostaviti, je stopnja zakraselosti, ki se odraža v plitvih tleh in kamnitosti površja. Tudi za območje matičnega Krasa je značilno, da so najstarejša opuščena območja hkrati tudi najbolj oddaljena od vasi. Sprva so bili opuščeni manj kakovostni pašniki, pozneje travniki in nazadnje tudi njive v vrtačah s slabšo mikroklimo. Zaraščanje je postopoma zajelo tudi parcele bližnjih vasi, kjer so se zaraščali predvsem travniki in pašniki, njivski svet v vrtačah pa se je v bližini naselij praviloma ohranil (Vodlan, 2006).

2.3.2.4 Zaraščanje kmetijskih zemljišč na kraških planotah celinske Slovenije

Dinarsko-kraški svet, ki je značilnost južne in jugovzhodne Slovenije, predstavlja več kot četrtno vsega ozemlja naše države. Poleg Alp je to najbolj značilen pokrajinski tip v Sloveniji, ki ga lahko označimo kot menjavanje planotastega sveta s pripadajočimi kraškimi polji in vmesnimi vzpetinami. Trde karbonatne kamnine, ki absolutno prevladujejo, dajejo pečat površju. To je zaradi razdrobljenih mikroreliefnih oblik zelo razgibano, dodatno težavo za kmetijsko pridelavo pa predstavlja tudi skromna debelina tal. Z obdelovalnega vidika je značilno, da so ravninski deli (dna uval in kraških polj) še obdelani, pobočja pa se intenzivno zaraščajo. Glede na hitrost prodiranja gozda na kmetijska zemljišča na teh območjih lahko govorimo o najintenzivnejšem procesu zaraščanja kmetijskih zemljišč (Vodlan, 2006).

2.3.2.5 Zaraščanje kulturnih teras na Primorskem

Posebna oblika zaraščanja je značilna za flišni del koprškega Primorja. Dinamika opuščanja pridelave kmetijskih rastlin na tem območju poteka veliko hitreje, pogojena pa je z množičnim odseljevanjem kmečkega prebivalstva s podeželja v mesta in v sosednjo Italijo v povojnem obdobju. V razmeroma kratkem času so nastale velike spremembe v strukturi rabe kmetijske zemlje. Njive in predvsem travnike na najbolj plodnih ravninah ob rekah so začeli izpodrivati vinogradi, ki so se v dolino preselili z ekološko manj ugodnih pobočij. Posledice teh sprememb so se pokazale v počasnem opuščanju govedoreje, na drugi strani pa v začetku obsežnega zaraščanja nekdanj kultiviranih teras na pobočjih dolin (Vodlan, 2006).

2.3.2.6 Zaraščanje kmetijskih zemljišč v obmejnih občinah Slovenije

Obmejna območja že tradicionalno spadajo med tiste regije, ki kljub nekaterim vlaganjem še vedno zaostajajo v razvoju za gospodarsko močnejšimi regijami v osrednjem delu države. Kljub temu, da v Sloveniji, predvsem glede na geografsko lego in z njo povezanim zgodovinskim razvojem, lahko govorimo o različnih oblikah gospodarskega razvoja ob mejah s posameznimi sosedami, povsod prihaja do podobnih prostorskih in socialnih razvojnih problemov. Predvsem z demografskega vidika ta območja nazadujejo, kar se seveda kaže tudi v videzu kulturne krajine (Vodlan, 2006).

Za območja, kjer je najintenzivnejše zaraščanje, je značilna tudi visoka stopnja odseljevanja prebivalstva, izjema je le severovzhodna Slovenija, kjer se intenzivno izseljevanje še ne odraža v stopnji obdelanosti kmetijskih zemljišč (Cunder, 1998b).

Jankovič (2003) dodatno pojasnjuje, da so se v zadnjem desetletju najintenzivneje zaraščala območja na Tolminskem, kjer se pogozdujejo nekdanje pašne planine, na Kočevskem, kjer se zaraščanje kljub največjemu deležu gozdov v Sloveniji (78 %) še povečuje, in na Krasu, kjer je nekdanj goli Kras že ujel povprečno gozdnatost Slovenije.

2.4 DEJAVNIKI ZARAŠČANJA

Z industrializacijo se je v kmetijstvu začel negativen trend v obsegu kmetijskih zemljišč. Različni avtorji ta proces pripisujejo več skupinam dejavnikom, le-te pa vsak po svoje vrednoti.

Leban in Kozorog (2004) navajata kot glavne dejavnike spremenjen način življenja in vrednostnega sistema, manjšo odvisnost od kmetijske pridelave ter s tem povezane demografske spremembe.

Perpar (2002) negativni trend razloži kot proces preusmeritve kmetijstva iz tradicionalno usmerjenega v kapitalsko intenzivno, pogosto zelo specializirano kmetovanje. Na drugi strani je industrija zahtevala veliko delovnih moči, predvsem s podeželja, kar je povzročilo proces deagrarizacije in selitev prebivalcev s podeželja v mesta, kjer je bil mogoč večji zaslužek.

Cunder (1998a) opredeli dejavnike zaraščanja v štiri večje skupine, in sicer:

- naravni pridelovalni dejavniki, kjer želi poudariti predvsem, neugoden in razgiban relief.
- povečanje zaraščanja zmanjšuje gospodarnost pridelave in nadmorsko višino, z višanjem katere se zmanjšuje izbor kultur, lega pa vpliva na mikroklimatske značilnosti zemljišč.
- vpliv strukturnih dejavnikov, je odraz negativne lastniške strukture in velike razdrobljenosti kmetijskih zemljišč ter majhnih parcel, kar vpliva predvsem na neekonomičnost obdelave; hkrati je za podeželski prostor zelo značilna zaostala infrastruktura, težji dostop s primerno mehanizacijo in specifična mozaičnost pokrajine, kar pomeni hitro menjavanje kmetijskih in gozdnih zemljišč in s tem povezano hitrejše zaraščanje;
- socialnoekonomski so dejavniki, ki v slovenskem alpskem svetu najbolj neposredno vplivajo na propadanje kulturne krajine; s kmetijskega – podeželskega prostora se odseljuje predvsem mlajše prebivalstvo, kar siromaši

delovni in umski potencial ter manjša inovativnost in se posledično odraža v ekstenziviranju in propadanju že tako siromašnejših proizvodnih potencialov v hribovskem in gorskem svetu;

- navsezadnje vplivajo na zaraščanje agrarno – politične odločitve v preteklosti: sistem socializma, ki je narekoval agrarni maksimum in s tem na eni strani določil obseg pridelave in na drugi strani pa preprečeval nakup dodatnih zemljišč. Pomembne vzroke so predstavljale tudi davčna in dedovalna politika ter cena zemlje.

Slika 2: Proces zaraščanja (foto: M. Vidrih)

2.5 MOŽNOSTI RABE ZEMLJIŠČ V ZARAŠČANJU IN UKREPI ZA PREPREČEVANJE ZARAŠČANJA

Zaraščanje je prvi kazalec prekinjenega ali zmanjšanega vlaganja energije in s tem se vsi agroekosistemi v procesu sekundarne sukcesije postopoma spreminjajo v naravne ekosisteme oziroma gozdove (Golob in sod., 1994).

Iz teh dejstev je razvidno, da ohranjanje krajine in zemljišč ni mogoče brez vloženega dela in sodelovanja kmetijcev, medtem ko je usmerjenost kmetijstva temelj za določitev povečanega vložka človeške ali živalske energije. V odvisnosti od tega so možnosti rabe zemljišč v zaraščanju različne.

Golob in sod. (1994) navajajo, da se je v začetni fazi treba najprej odločiti, kaj želimo doseči na določenem zemljišču. Glede na namen uporabe se lahko pri prihodnji rabi zaraščajočih se zemljišč odločamo med naslednjimi možnostmi:

- prihodnjo rabo naj vodi dosedanja raba oziroma raba, ki je med ljudmi še živa, kar pomeni na primer ohranjanje pašnikov ter aktiviranje zaraščajočih se pašnikov s povečanjem obremenitve, ohranjanje senožeti in njihovo aktiviranje in ohranjanje absolutnih vinogradniških in sadjarskih leg in vzpostavitev aktivne kmetijske krajine,
- rabo kmetijskih zemljišč naj usmerjajo naravovarstvena in ekološka spoznanja: ohranjanje zemljišč v zaraščanju ob intenzivnih kmetijskih kompleksih, ohranjanje habitatov za ogrožene vrste na mestih, ki so podvržena eroziji ali degradaciji. To je treba zaraščajoča se zemljišča ohraniti, da se bodo spremenila v varovalni gozd.
- formalno lahko kmetijska zemljišča ohranjamo tudi, če na njih zasadimo nasade hitro rastočega drevja, novoletnih drevesc ali osnujemo drevesnice,
- območja v zaraščanju so pomemben življenjski prostor za divjad; možno jih je nameniti tudi za rejo divjadi v oborah,
- zaraščajoča se zemljišča lahko prepustimo nadaljnjemu zaraščanju in po določenem času tam nastane gozd.

2.5.1 Možnosti dejanske rabe zemljišč glede na naravne danosti

Slovenija ima s kmetijskega vidika zelo težke, hkrati pa tudi zelo pestre pridelovalne razmere. Le-te so po večini odsev geografske lege na stičišču alpskega, kraškega, panonskega in sredozemskega pokrajinskega tipa ter posledičnih podnebnih in reliefnih značilnosti.

Poleg naravnih razmer za prevlado travinja pomembno vplivajo na rabo tudi strukturne značilnosti slovenskega kmetijstva – neugodna velikostna struktura in razdrobljenost. Zaradi teh razmer je slovensko kmetijstvo v velikem obsegu usmerjeno v delovno in dohodkovno intenzivnejšo živinorejo (Cunder, 1998c; Korošec in Leskošek, 1998).

2.5.2 Ostali načini rabe zaraščajočih zemljišč

V manjšem obsegu se poleg paše, kmetijska zemljišča v zaraščanju lahko uporabljajo predvsem za nekatere ekstenzivnejše pridelave, kot so specializirana pridelava zdravilnih zelišč in različnih vrst jagodičevja. Poleg teh maloštevilnih možnosti rabe zaraščajočih kmetijskih zemljišč obstaja tudi tradicionalni način krčenja zlasti s sekanjem z verižno motorno žago in spraviom zarasti za kurjavo ali požig posekane zarasti (Vodlan, 2006).

Slika 3: Koze so izjemne čistilke zaraščenih zemljišč (foto: M. Vidrih)

2.6 KMETIJSTVO V RIBNIŠKO -KOČEVSKI DOLINI

2.6.1 Geografska opredelitev občin

Občina Ribnica meji na severozahodu na občino Velike Lašče, na severovzhodu na občino Dobropolje, na jugozahodu na občino Loški Potok, na zahodu na občino Sodražica in na jugovzhodu na občino Kočevje, ki pripada visokemu dinarskemu krasu, prav tako kot občina Kočevje. Kočevska pokrajina leži med Loško in Ribniško dolino na severu, Belo Krajino na vzhodu ter Kolpo na jugu. Največji kraj in edino mestno naselje je Kočevje, ki je upravno, gospodarsko in kulturno središče občine Kočevje. Pokrajina spada med najbolj naravno ohranjena območja Slovenije in tudi srednje Evrope, saj gozdovi pokrivajo več kot 90 % celotne površine (Občina Ribnica, 2007b).

Pravi biser Kočevske predstavlja šest ohranjenih pragozdov s skupno površino 217 ha. Značilnost pokrajine so visoke kraške planote z vmesnimi kraškimi polji, med katerimi je Kočevsko polje največje kraško polje v Sloveniji. Pokrajina je še bolj zanimiva tudi zaradi številnih kraških jam, vrtač, udornic in skritih brezen (Mlakar, 2004).

Apnenčasta kamninska podlaga v povezavi s tamkajšnjim podnebjem, to je zmernim celinskim z dolgimi zimami in snežnimi padavinami, je omogočila nastanek značilnih kraških pojavov, ki marsikje ovirajo intenzivno kmetijsko pridelavo. Izjema je ravninsko Ribniško – Kočevsko podolje, ki je kljub enaki matični kamnini najprimernejše za poljedelstvo. Na tem območju so ekstremni vremenski pojavi, kot so suša in toča redki (Geografski atlas Slovenije, 1998).

V začetku devetdesetih let se je kmetijstvo te regije, tudi zaradi vpliva spremenjenih gospodarsko – političnih razmer v državi, znašlo v precejšnji krizi. Prva znamenja so se kazala v zmanjševanju govedi, ker pa je bila živinoreja dotlej na tem območju vodilna kmetijska panoga, so bile posledice tega kmalu vidne tudi na drugih dejavnostih (Mlakar, 2004).

Kmetijska zemljišča, mnoga med njimi kakovostna, ki so ostajala ponekod nepokošena, so se hitro zaraščala, precejšno nejevoljo pa so med kmete vnašali vse številčnejši vdori divjadi. Ta ni prihajala le na obdelovalna zemljišča, ampak je veliko škodo povzročala tudi na travinju. Vse pogostejše pojavljanje rjavega medveda v življenjskem prostoru tamkajšnjega prebivalstva je stanje marsikje le še poslabšalo. Tem podatkom navkljub, ima območje obeh občin svoje prednosti, ki jih mora v prihodnosti izkoristiti in pri podpori strokovnjakov pripeljati tamkajšnje kmetijstvo v položaj, ki ga je imelo pred deset in več leti (Mlakar, 2004).

Dohodek, ki se ustvari v kmetijstvu, je precej manjši kot v nekmetijskih dejavnostih. Veliko vlogo imajo sedanje državne subvencije, ki se izplačujejo iz nacionalnega proračuna, pomembno vlogo v prihodnosti pa bodo morala imeti tudi nepovratna sredstva EU (Mlakar, 2004).

2.6.2 Ekološko kmetovanje na Ribniško – Kočevskem območju

Ekološko kmetijstvo je način trajnostnega kmetijstva, ki v pridelavi hrane temelji na ravnovesju v sistemu tla – rastline – živali – človek in sklenjenem kroženju hranil v njem (Bavec, 2001).

Slika 4: Paša govedi (foto: M. Vidrih)

Za ekološki način kmetovanja se kmetje odločijo iz različnih razlogov (Bavec, 2001):

- ekoloških, zaradi ohranitve naravnih bogastev in biološke raznovrstnosti, varstva okolja, živalim primerne reje in drugih,
- gospodarskih, zaradi zadovoljitve povpraševanja, višje cene ekološke hrane, višjih državnih subvencij in prehranskih zaradi zdrave hrane

Za občutljiv kraški svet Kočevske je **ekološko kmetijstvo** posebej primerno, saj manj obremenjuje okolje, hkrati pa je vir kakovostne hrane za potrošnika. Na prevladujočem neravnem terenu brez večjih strjenih ravnih površin je otežena strojna obdelava. Malo je večjih vodnih virov, kar oteži oziroma onemogoča namakanje, iz česar sledi, da je območje manj primerno za poljedelstvo. Tudi temperature so nekoliko nižje kot drugod po Sloveniji. Primernejša je pridelava zelenjave na manjših površinah na prostem in v rastlinjakih za prodajo na domu ali na tržnici ali kot ponudba gostom na turističnih kmetijah. Najprimernejša je torej živinoreja, od te pa govedoreja in ovčereja, s pašnim načinom reje, kar je pozitivno, zaradi preprečevanja zaraščanja (Bavec, 2001).

Hkrati je ekološko kmetijstvo zelo primerno za družinske kmetije, ki naj bi imele na Kočevskem prednost pred velikimi kmetijskimi obrati. Na družinski kmetiji živijo ljudje s kmetijo, na velikih kmetijskih posestvih pa ljudje le opravljajo svojo zaposlitev za določeno plačilo. Ogromni kmetijski objekti in nekaj delavcev ne morejo oblikovati vasi. Družinske vasi imajo v lasti navadno kmetijske površine in gozd, s tem pa imajo lastniki večje možnosti ustvarjanja dodatnega zaslužka. V vsakem primeru pa so zemljišča primerna za državna posestva le v Kočevskem polju in okolici Koprivnika. Preusmeritev v ekološko kmetijstvo lahko ob pravem načinu trženja predstavlja rešitev za neprestano povečevanje obsega pridelave na enoto zemljišča (Bavec, 2001).

Podlage ekološkega kmetijstva pri reji živali so: stalež živine prilagojen lastni krmi, obremenitev od 0,2 do 1,9 GVŽ/ha, min. 180 dni izpusta letno, določeni standardi hlevskih površin, živalim prilagojena reja, prepovedana krma živalskega izvora in uporaba hormonov, idr. (Bavec, 2001).

Slika 5: Rdeča pesa je glavna kultura nekaterih kraških vrtač (Rdeča pesa, soja, 2004)

Slika 6: Za obogatitev zemlje z dušikom je v kolobarju soja (Rdeča pesa, soja, 2004)

2.6.3 Jelenjad in rjavi medved

Velika gozdnatost Ribniško – Kočevskega območja (60 – 95 %) je tamkajšnjim prebivalcem že od nekdaj zagotavljala tesen stik z divjadjo. Kmetje so več časa preživeli v naravi, saj je bilo težaško delo na kraškem terenu za mnoge med njimi pogoj za preživetje. Večji delež kmetijskih zemljišč ta so bila zaradi posebne lege izpostavljena divjadi – je pomenilo večjo količino kakovostne hrane za različne vrste gozdnih živali. Tako se je tudi škoda na travinju in gojenih rastlinah »porazdelila« mednje in ni predstavljala takšne težave kot danes. S postopnim zmanjšanjem kmetijskih zemljišč, ki so na Ribniško – Kočevskem območju dosegla izrazito nizek odstotek zlasti v devetdesetih letih 20. stoletja se je divjad usmerila na vse redkejše njive in celo na vrtove. V takih primerih pa je škoda na posevkih neizogibna. Med raznovrstno divjadjo, ki živi na obravnavanem območju, si zagotovo posebno pozornost zaslužita navadni jelen in rjavi medved, ki lahko napadeta tudi človeka. Jelen povzroča s prehranjevanjem poškodbe na gojenih samorastlih rastlinah (Trdan in sod., 2000)

Slika 7: Rjavi medved na Ribniško-Kočevskem območju (Rjavi medved, 2007)

2.6.4 Kmetijstvo v občini Ribnica

Po statističnem popisu je bilo leta 2000 še 549 kmetijskih gospodarstev (Popis kmetijskih gospodarstev ..., 2002). V letu 2006 je vlogo za kmetijske subvencije oddalo 432 kmetij in kar 404 kmetij je vključenih v en ali dva ukrepa slovenskega kmetijsko okoljskega programa-SKOP. Če primerjamo statistični letopis iz leta 2000 in leta 2006 in kmetije, ki vlagajo za kmetijske subvencije, opazimo opuščanje kmetovanja. S kmetijstvom se ukvarjajo pretežno starejši lastniki kmetij, ki pa večina nimajo zagotovljenih naslednikov, saj se mlajši zaposlujejo in izobražujejo na drugih področjih, izven kmetijstva. Zaskrbljujoče je stanje, da je skoraj polovica gospodarjev starih nad 64 let (Preglednica 3). Izstopa tudi nizka izobrazbena raven gospodarjev na kmetijah (Preglednica 4). Več kot polovica vseh gospodarjev na kmetijah ima samo končano osnovno šolo. Starejši lastniki kmetij se težje prilagajajo vsakoletnim novim predpisom, ki jih zahtevajo program SKOP, nitratna direktiva, predpisi povezani s subvencijami in v letošnjem letu uvedba programa navzkrižne skladnosti (Občina Ribnica, 2007b).

Preglednica 3: Starostna sestava gospodarjev na družinskih kmetijah v občini Ribnica
(Popis kmetijskih gospodarstev ..., 2002)

Starost	Število gospodarjev	Odstotek
Pod 35 let	15	2,7
Med 35 in 44 let	56	10,2
Med 45 in 54 let	89	16,2
Med 55 in 64 let	125	22,8
Nad 64 let	264	48,1
Skupaj	549	100

Preglednica 4: Družinske kmetije glede na šolsko izobrazbo gospodarjev na območju občine Ribnica
(Popis kmetijskih gospodarstev ..., 2002)

Izobrazba	Število gospodarjev	Odstotek
Brez izobrazbe	37	6,7
Osnovnošolska izobrazba	282	51,4
Poklicna izobrazba	142	25,9
Srednješolska izobrazba	73	13,3
Višja, visoka, univezitetna, podiplomska izobrazba	15	2,7
Skupaj	549	100

Slabše naravne razmere na nekaterih območjih ovirajo intenzivnost in razvoj kmetijstva. V preglednici 5 je prikazana dejanska raba kmetijskih zemljišč. Na območju občine razširjena živinoreja, močno prevladuje nad poljedelstvom. Pri živinoreji je prevladujoča govedoreja, zlasti prireja in prodaja mleka in mesa.

Preglednica 5: Dejanska raba kmetijskih zemljišč občine Ribnica (Raba kmetijskih zemljišč, 2007)

Zemljiška kategorija	Velikost (ha)	Odstotek
Njive in vrtovi	144,48	3,68
Rastlinjaki	0,13	0,00
Intenzivni sadovnjaki	0,07	0,00
Ekstenzivni sadovnjaki	123,71	3,15
Trajni travniki	3340,73	85,10
Barjanski travniki	10,08	0,26
Zemljišča v zaraščanju	134,60	3,43
Drevesa in grmičevje	158,75	4,04
Neobdelana kmetijska zemljišča	1,83	0,05
Kmetijske zemljišča porasla z gozdnim drevjem	11,07	0,28
VSA ZEMLJIŠČA V RABI	3925,45	100

Slika 8: Letalska fotografija zaraščanja Ribniškega območja (Letalske fotografije, 2007)

Na začetku devetdesetih let je začel na nekaterih območjih občine Ribnica naraščati delež nepokošenega travinja. Ker se stanje ni izboljševalo, kvečjemu nasprotno, so se na kmetijski svetovalni službi odločili za aktivno sodelovanje pri postopkih obvladovanja te težave.

Z namenom ponovne vzpostavitve stanja obdelanosti, sta se v sredini devetdesetih let na temelju sodelovanja občine Ribnica in MKGP, začeli menjava in združevanje zemljišč. Žal se v postopke menjave niso vključili kmetje z najbolj »kritičnih« območij, katerim so bile te zemljiškopravne operacije sprva namenjene, ampak tisti iz kmetijsko razvitejših območij, na primer iz vasi Slatnik, Žlebič in Sušje. Med območji, na katerih je v zadnjih letih najbolj izrazito opuščanje košnje, je Dolenjevaško polje z okolico. Z namenom natančne preučitve vzrokov tamkajšnjega nezavidljivega stanja (približno 300 ha nepokošenih travnikov), so v obdobju od decembra 1998 do januarja 1999 na Kmetijski svetovalni službi Ribnica izvedli anketo o posestni strukturi in obdelanosti kmetijskih zemljišč na tem območju. Na podlagi razgovorov s 60 lastniki nepokošenih parcel – te pripadajo katastrskim občinam Dolenja vas, Prigorica in Rakitnica – so ugotovili, da je med glavnimi vzroki za neobdelanost njihova majhnost, saj imajo kmetje, ki so lastniki od 3,5 do 5,5 ha kmetijskih zemljišč, kar od 19 do 65 parcel. Parcele, ki so velike več kot 20 arov in jih je mogoče brez težav obdelovati s kmetijsko mehanizacijo (ne prihaja do košnje in tlačenja sosednjih parcel in drugo), so na tem območju zelo redke. Kmetje s solidno strojno mehanizacijo (80 %) niso zadovoljni z velikostjo in številom parcel, starejši ljudje, med katerimi so številni brez naslednikov, pa so zadovoljni s sedanjo sestavo. Takšni rezultati ankete so kmetijske svetovalce še spodbudili k nadaljevanju Programa preprečevanja zaraščanja kmetijskih zemljišč, ki ima podlago v Zakonu o kmetijskih zemljiščih. Ta zakon namreč v 7. členu govori o rabi kmetijskih zemljišč med drugim v prvem odstavku navaja, da mora uporabnik kmetijskega zemljišča tega obdelovati na predpisan način, kar pomeni v primeru Dolenjevaškega polja, da tamkajšnje travnike pokosi vsaj enkrat letno. Kot eno od možnosti trenutnega izboljšanja stanja je občina Ribnica sklenila zakupne pogodbe za dobo dveh let z nekaj kmeti iz sosednje občine Kočevje, s kočevskimi govedorejskimi farmami, da pokosijo območja, ki so bila v zadnjih 5 do 10 letih nepokošena. V občini se pojavljajo velike razlike v intenzivnosti kmetijstva po krajevnih skupnostih. Najbolj izstopajoča v neintenzivnosti kmetijske dejavnosti je KS Dolenja vas, s povprečno obdelanimi njivami v velikosti 21 arov ter le dvema glavama goveda na kmetijo. Tudi število kmetij, ki oddajajo mleko je najmanjše. Najbolj intenzivni sta KS Velike Poljane in Sveti Gregor. V KS Velike Poljane je največje število goveda na kmetijo (19), v KS Sveti Gregor pa 9 glav goveda na kmetijo. V teh krajih, zlasti na območju Slemen, je marsikje govedoreja še glavni vir dohodka.

To pa ne drži za vse kraje ob magistralni cesti iz okolice mesta Ribnica. Posledica razparceliranosti, opuščanja kmetovanja je tudi vse bolj očitno zaraščanje njiv in travnikov, kar hkrati povečuje število divjadi, ki delajo kmetom škodo in zaradi tega ti še dodatno opuščajo njivsko pridelavo. Zavedati se je treba, da na območju občine Ribnica kmetijstvo že dolgo časa ni več glavni vir dohodka prebivalstva na podeželju. To je dejavnost, ki vse bolj spremlja oziroma dopolnjuje druge dejavnosti, kot sta obrt in podjetništvo. Večina ljudi se ukvarja s kmetijstvom le po službi ali drugi redni zaposlitvi. Kmetijstvo pa pridobiva nove funkcije, to je naravi prijaznejše ekološko kmetovanje, ohranjanje kulturne krajine, ki je pogoj za razvoj turizma idr. Po drugi strani je potrebno s podporo, posluhom države in lokalne skupnosti zagotoviti pogoje in pomoč, da bi se vsaj nekaj mladih ljudi odločilo, da bodo s kmetijsko dejavnostjo nadaljevali. Samo tako se bo lahko kmetijstvo obdržalo in zaživel. (Debeljak, 1998).

2.6.5 Občinske razvojne spodbude kmetijstvu v zadnjih sedmih letih

Prav tako kot na področju gospodarstva, tudi na področju kmetijstva občina nima izvirnih pristojnosti. Občina Ribnica je vsa leta vlagala v kmetijstvo lastna proračunska sredstva, in sicer v tri temeljne dejavnosti: subvencije v kmetijstvu, investicije v kmetijstvu in storitve v kmetijstvu (Občina Ribnica, 2000)

2.6.5.1 Subvencije v kmetijstvu

Skozi vsa leta so ohranjali princip subvencioniranja določenih storitev in cen. Čeprav so skušali tudi v skladu s smernicami državne kmetijske politike, ki iz cenovne podpore prehaja na dohodkovno, sredstva za ta namen zmanjševati, jim glede na razmere v ribniškem kmetijstvu, to ni najbolj uspevalo. Sredstva za subvencije so namenjali za:

- sofinanciranje umetnega osemenjevanja govedi in kobil,
- sofinanciranje zavarovanja živali,
- sofinanciranje obrestnih mer kreditov za investicije v kmetijstvu,
- sofinanciranje nabave semen, semenske koruze in pšenice,
- sofinanciranje dostave vode na kmetije v sušnih obdobjih, kjer ni oskrbe iz javnega vodovoda,
- subvencioniranje veterinarskih storitev za preprečevanje bolezni (mastitis pri kravah, zajedavcev pri pašni živini),
- sofinanciranje delovanja različnih društev s področja kmetijstva, ki delujejo na območju občine (strojni krožek, govedorejsko društvo, društvo podeželskih žena)
- sofinanciranje čebelarске dejavnosti in reje malih živali (Občina Ribnica, 2000).

2.6.5.2 Investicije v kmetijstvu

Spadajo med dejavnosti v kmetijstvu, ki jih je občina Ribnica najbolj pospeševala, vendar je bilo po njih povpraševanje najmanjše. Sredstva za vse investicije so bila ponujena z javnim razpisom. Najpomembnejše investicije so bile naslednje:

- sofinanciranje izgradnje pašnikov,
- sofinanciranje malih melioracij in rastlinjakov
- sofinanciranje nabave hladilnih bazenov.

Z izvedbo postopka medsebojnih menjav kmetijskih zemljišč še pred začetkom vodenja postopkov za izvedbo komasacije so preko javnega razpisa lastnikom kmetijskih zemljišč omogočili menjavo posameznih parcel. Ukrep imajo še vedno odprt, omejitve so sedaj samo območja, ki so predvidena za izvedbo komasacije, to je območje katastrske občine

Dolenja vas, Prigorica, Rakitnica in del katastrske občine Goriča vas. Občina pri tem ukrepu izvede celoten postopek medsebojnih menjav kmetijskih zemljišč in pokrije vse stroške, ki pri tem nastanejo (Občina Ribnica, 2000).

Priprava in izvedba postopka komasacije, občina Ribnica je v letu 2000 začela z zahtevnim in dolgotrajnim postopkom komasacije zemljišč, to je zložbe zemljišč v večjem kompleksu. Po Zakonu o kmetijskih zemljiščih je potrebno za uvedbo takšnega postopka zbrati več kot 80% soglasij vseh lastnikov kmetijskih zemljišč, katerih parcele ležijo znotraj komasacijskega območja. Preko javnih del so zaposlili delavko, ki je navedena soglasja pridobivala na terenu. Sestavili so komasacijski odbor, ki je imel več sestankov. Organizirani pa so bili tudi predstavitveni sestanki z lastniki na terenu. V letu 2001 so se oblikovala tri komasacijska območja, na vseh treh se je uspelo pridobiti zahtevana soglasja. Pripravljene so bile idejne zasnove komasacije, pridobljeni vsi zemljiško knjižni izpiski in posestni listi. Z javnim razpisom je bil izbran izvajalec komasacije, to je Geodetski zavod Slovenije. Upravna enota je izdala za vsako komasacijsko območje odločbo o uvedbi komasacijskega postopka. Vlogo za komasacijo za pridobitev državnih sredstev so v občini Ribnici v letu 2002 dobili odobrena sredstva za pokritje vseh stroškov komasacije. Postopek komasacije so uspešno zaključili v letu 2006 (Občina Ribnica, 2000).

2.6.5.3 Storitve v kmetijstvu

Tretji sklop, za katerega so namenili proračunska sredstva za kmetijstvo, pa so storitve v kmetijstvu. Sredstva so bila namenjena za :

- sofinanciranje izobraževanja kmetov (po programu kmetijske svetovalne službe),
- sofinanciranje različnih strokovnih ekskurzij in tečajev (Občina Ribnica, 2000)
- plačilo zakupnin za košnjo na dolenjevaškem polju. Ukrep se uvršča v sklop preprečevanja zaraščanja kulturne krajine ob magistralni cesti Ljubljana - Kočevje. Od lastnikov, ki zemljišč ne pokosijo, jih je občina vzela v zakup in jo dala naprej v podzakup,
- sofinanciranje poskusov s pridelavo zelenjave. Gre za nov ukrep, ko pod vodstvom strokovnjaka, specialista za poljedelstvo, na območju občine poskusno začenjajo z

uvvedbo novih kmetijskih kultur. Iz sredstev občine se sofinancira nabava sadik, pri kmetih pa se navedeni poskusi vodijo in spremljajo pod strokovnim nadzorom. Poskusi prinašajo lepe rezultate, saj se je pokazalo, da nekatere kulture kot so paprike, paradižnik, jagode in šparglji na območju občine Ribnica lepo uspevajo (Šilc, 1999).

2.6.6 Kmetijstvo v Občini Kočevje

Preglednica 6: Starostna sestava gospodarjev na družinskih kmetijah v občini Kočevje
(Popis kmetijskih gospodarstev ..., 2002)

Starost	Število gospodarjev	Odstotek
Pod 35 let	10	5,6
Med 35 in 44 let	36	20,3
Med 45 in 54 let	59	33,3
Med 55 in 64 let	32	18,1
Nad 64 let	40	22,7
Skupaj	177	100

Preglednica 7: Družinske kmetije gospodarjev glede na šolsko izobrazbo gospodarjev na območju občine Kočevje (Popis kmetijskih gospodarstev ..., 2002)

Izobrazba	Število gospodarjev	Odstotek
Brez izobrazbe	27	15,2
Osnovnošolska izobrazba	49	27,7
Poklicna izobrazba	50	28,2
Srednješolska izobrazba	42	23,7
Višja, visoka, univezitetna, podiplomska izobrazba	9	5,2
Skupaj	177	100

Po podatkih statističnega letopisa prevladujejo trajni travniki. Zaskrbljujoč je delež zemljišč v zaraščanju, ki je večji od deleža njiv in vrtov (Preglednica 8).

Preglednica 8: Dejanska raba kmetijskih zemljišč občine Kočevje (Raba kmetijskih zemljišč, 2007)

Zemljiška kategorija	Velikost (ha)	Odstotek
Njive in vrtovi	402,23	5,50
Trajne rastline na njivskih površinah	2,57	0,04
Rastlinjaki	0,42	0,01
Vinogradi	0,46	0,01
Intenzivni sadovnjaki	0,96	0,01
Ekstenzivni sadovnjaki	114,47	1,56
Trajni travniki	5747,24	78,55
Barjanski travniki	43,00	0,59
Zemljišča v zaraščanju	627,09	8,57
Drevesa in grmičevje	262,22	3,58
Neobdelana kmetijska zemljišča	3,10	0,04
Kmetijske površine porasle z gozdnim drevjem	112,84	1,54
VSA ZEMLJIŠČA V RABI	7316,62	100

Slika 9: Letalska fotografija zaraščanja Kočevskega območja (Letalske fotografije, 2007)

Slika 10 : Zaraščanje travnika na Kočevskem (Zaraščanje kmetijskih zemljišč, 2001)

Na Kočevskem je bila po vojni nova oblika kmetijskega gospodarstva izbrano socialistično gospodarstvo po sovjetskem vzoru. Večina zemlje je postala družbena lastnina. Krajina je dobila novo obliko z združevanjem manjših parcel v velika obdelovalna zemljišča. Na teh poljih so uspevale monokulture, kot so trava za TDM, pašo in koruza. Za namene živinorejskih farm so zgradili velike hleve, visoke silose in jame za gnojnico. Še danes je opazna velika razlika med kočevsko in ribniško občino, kjer je zemlja v privatni lasti, razdrobljena na manjše parcele, na katerih rastejo različne kulture, kmetijstvo pa se razvija na družinskih kmetijah. Druga oblika kočevskega kmetijstva predstavljajo družinske kmetije. Nekatere izmed takšnih vasi z družinskimi kmetijami so:

- vas Gotenica, kjer je kmetija Kocjančič,
- vas Knežja Lipa, kjer je kmetija Goršič,
- vas Nemška Loka, kjer je kmetija Hobič,
- vas Rajhenav, kjer je kmetija Brdnik,
- vasi Stari Breg, kjer je kmetija Brelih.

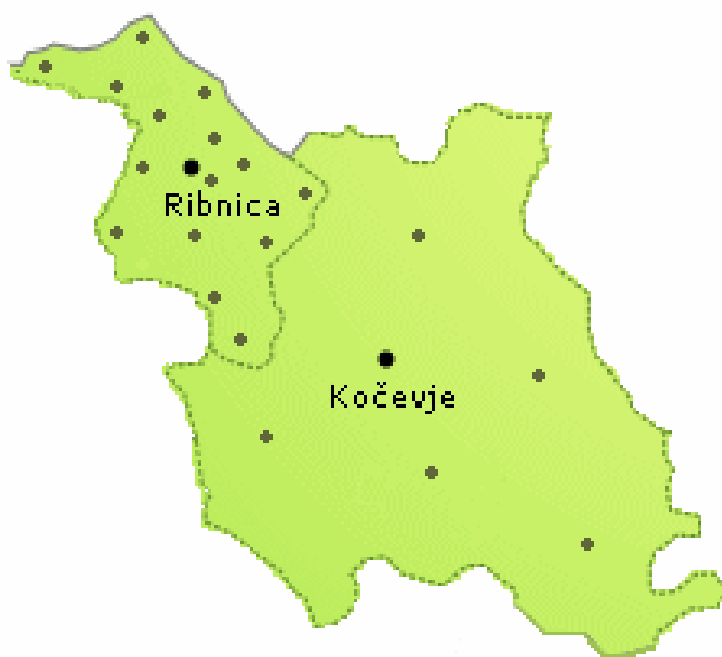
Ti kmetje so v glavnem prevzeli njive, travnike in pašnike, ki so nekoč pripadali celi vasi. Ukvarjajo se izključno z živinorejo točneje z govedorejo in ovčerejo. V vaseh stojijo navadni stanovanjski objekti in nekaj velikih hlevov, ruševine nekdanje cerkve ali hiše ter osamljen vodnjak. V okolici je veliko ostarelih sadnih dreves, ki pričajo o obsegu nekdanjih vasi. Te družinske kmetije vzdržujejo trenutno stanje in skrbijo, da se okolica nekdanjih vasi popolnoma ne zaraste, ne moremo pa govoriti o obnovi vasi in kakršnemkoli vaškem življenju, saj vasi ne more predstavljati ena družina (Mlakar, 2004).

3 MATERIAL IN METODE DELA

3.1 IZVEDBA ANKET

Mnenje kmetov o procesu zaraščanja na območju občin Ribnica in Kočevje smo dobili s pomočjo ankete. Anketiranci so bili kmetje, s statusom kmeta in se ukvarjajo z živinorejo. Izbrala sem jih s pomočjo kmetijsko svetovalne službe v Ribnici in Kočevju. Vseh anketirancev je bilo 20. V Občini Ribnica smo vključili vasi: Rakitnica, Dolenja vas, Nemška vas, Goriča vas, Hrovača, Otavice, Kot pri Ribnici, Velike Poljane, Sveti Gregor, Jurjevica in Žlebič. V občini Kočevje pa smo vključili vasi: Gotenica, Knežja Lipa, Nemška Loka, Rajhenav in Stari Breg. Lego kmetij anketirancev kaže slika 11. Anketo, ki sem jo anketirancem izročila in obrazložila osebno, so anketiranci sami izpolnili. Po izpolnjeno anketo sem se vrnila približno čez en mesec.

Slika 11: Občini Ribnica in Kočevje z vrisanimi legami kmetij anketirancev

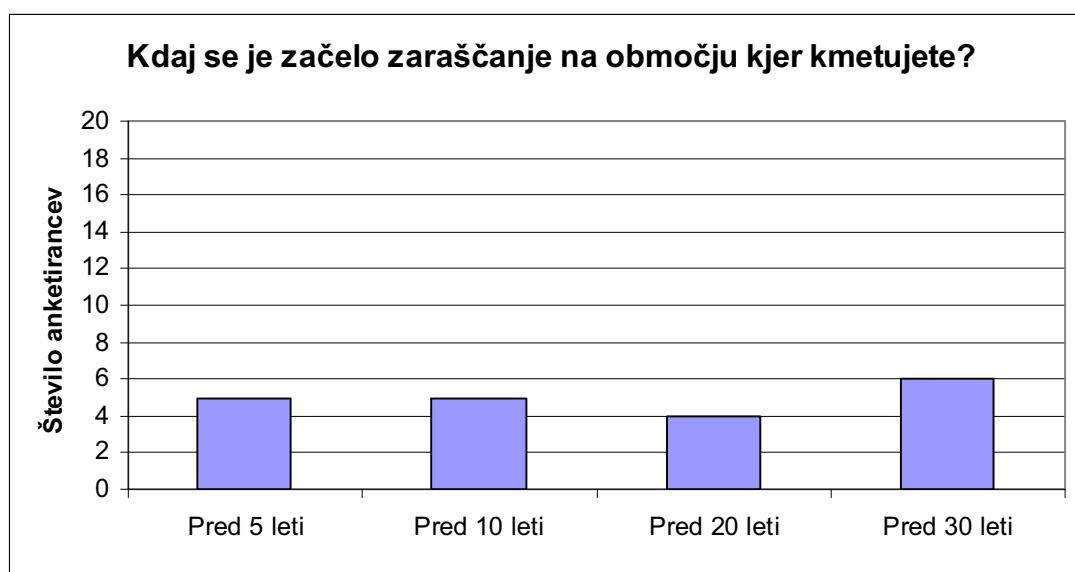
3.2 STATISTIČNA OBDELAVA PODATKOV

Anketa je vsebovala 21 vprašanj (priloga). Izračunali smo frekvenčno porazdelitev odgovorov in jo prikazali s histogrami. Uporabili smo program MS Office Excel.

Za lažjo primerjavo odgovorov med seboj, je na vseh grafikonih na y osi prikazano število vseh anketirancev (20).

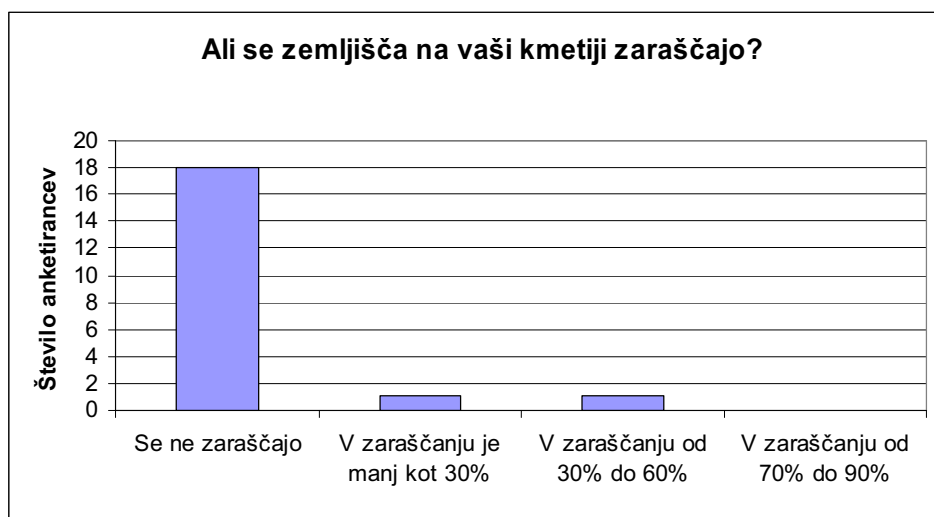
4 REZULTATI

V prvem vprašanju smo kmete vprašali, kdaj se je po njihovem mnenju začelo zaraščanje kmetijskih zemljišč, in sicer pred petimi, desetimi, dvajsetimi ali tridesetimi leti. Kot je razvidno iz slike 12 je mnenje kmetov o začetku zaraščanja zelo heterogeno. Za posamezen odgovor se je opredelila približno četrtina anketirancev.

Slika 12: Mnenje o začetku zaraščanja kmetijskih zemljišč na območju Ribniško – Kočevske doline (n=20)

Anketirance smo povprašali, ali in do katere stopnje se zaraščajo zemljišča na njihovih kmetijah. Večina anketirancev je odgovorila, da se na njihovi kmetiji zemljišča ne zaraščajo. Le 2 anketiranca sta odgovorila, da so tudi njihova zemljišča zaraščena (Slika 13).

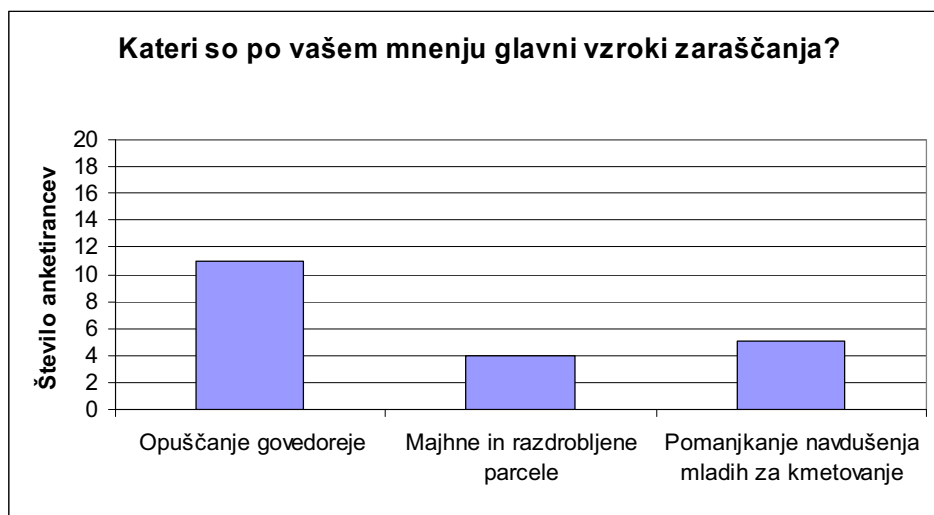
Slika 13: Mnenje o zaraščanju zemljišč na kmetiji anketirancev (n=20)

Kot kaže slika 14, jih večina meni, da so zaraščena predvsem zemljišča, kjer so bili nekoč pašniki, približno tretjina anketirancev pa meni, da se zaraščajo travniki. Nihče se ni opredelil, da so zaraščene tudi njive.

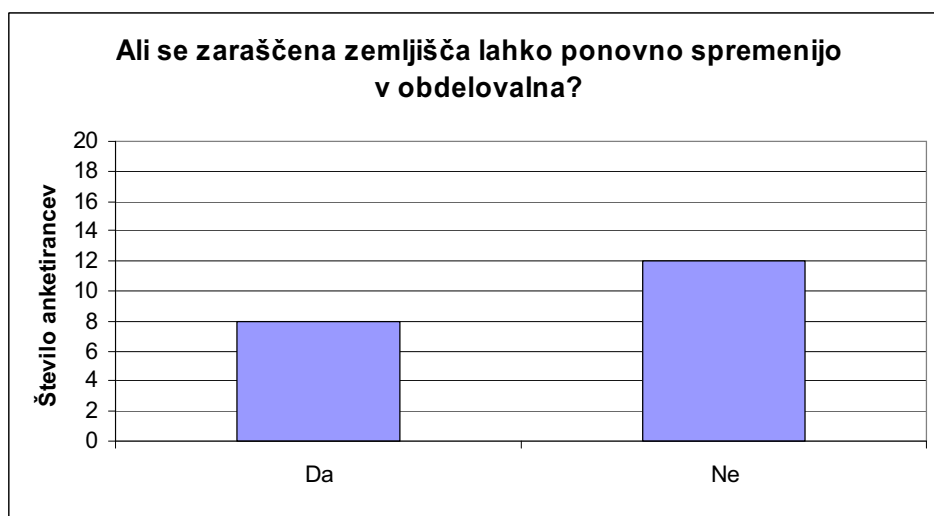
Slika 14: Zemljiške kategorije v zaraščanju (n=20)

Dobra polovica anketirancev je menila, da je glavni vzrok zaraščanja opuščanje govedoreje (Slika 5). Petina anketirancev meni, da je vzrok zaraščanja razdrobljenost parcel, četrtnina pa meni, da je vzrok pomanjkanje navdušenja mladih za kmetovanje.

Slika 15: Mnenje anketirancev o vzrokih zaraščanja (n =20).

Kot kaže slika 16 je 60 % anketiranih mnenja, da se že zaraščena zemljišča ne morejo ponovno vključiti v obdelavo, 40 % anketiranih je mnenja, da se zaraščena zemljišča lahko ponovno spremenijo v obdelovalna zemljišča.

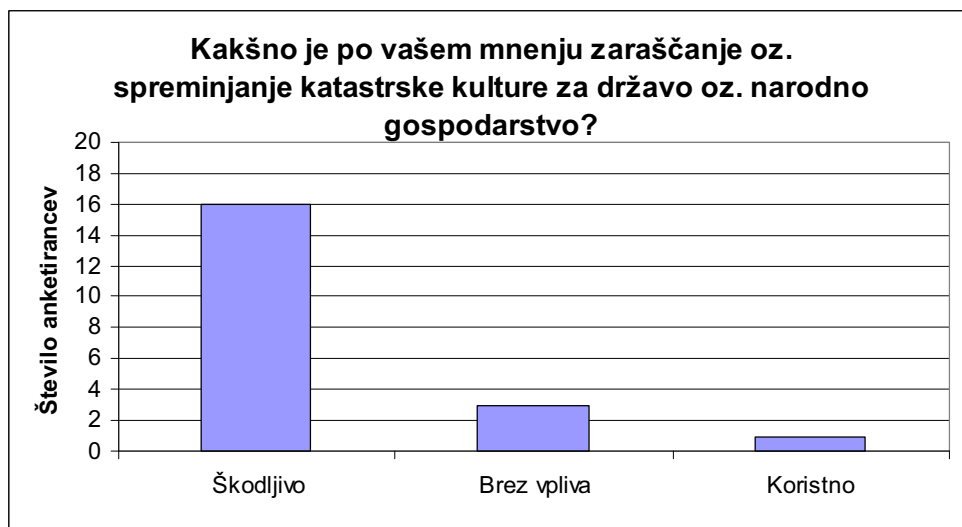
Slika 16: Mnenje o možnosti ponovne obdelave že zaraščenih zemljišč (n=20)

Večina vprašanih 70 % je menila, da je zaraščanje škodljivo za prihodnost kmetije (Slika 17). Dva anketiranca sta odgovorila, da zaraščanje pozitivno vpliva na prihodnost njihove kmetije, štirje so odgovorili, da nima vpliva.

Slika 17: Mnenje o vplivu zaraščanja na prihodnost kmetije (n=20)

Večina vprašanih 80 % je mnenja, da je zaraščanje škodljivo za državo oziroma za narodno gospodarstvo. Trije anketiranci so menili, da nima vpliva, eden vprašani je menil, da ima zaraščanje pozitiven vpliv tudi na nivoju države.

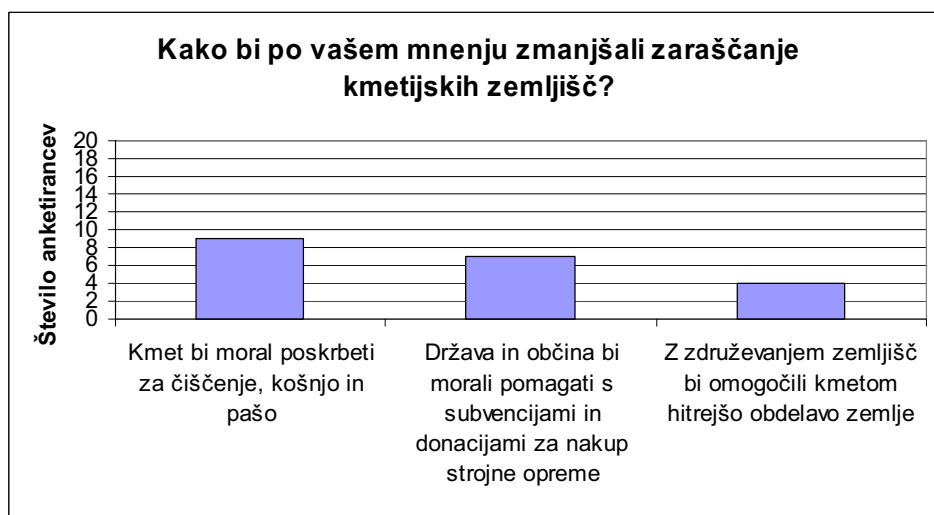
Slika 18: Mnenje o koristnosti zaraščanja za državo oziroma narodno gospodarstvo (n=20)

Večina 80% anketirancev meni, da je zaraščanje moteč in zaskrbljujoč pojav za okolje. Treh anketirancev zemljišča v zaraščanju ne motijo, en anketiranec pa se ni opredelil.

Slika 19: Mnenje o zaraščenih zemljišč (n=20)

Kot kaže slika 20, 45 % anketirancev meni, da bi morali kmetje sami poskrbeti za čiščenje in redno košnjo zaraščenih zemljišč, 35 % jih meni, da bi morala občina oziroma država sofinancirati nakup ustrezne strojne opreme za košnjo teh zemljišč, 20 % jih meni, da bi zaraščanje omejila tudi komasacija zemljišč.

Slika 20: Mnenje o možnostih preprečevanja zaraščanja kmetijskih zemljišč (n=20)

Večina anketirancev 80 % je prepričanih, da opremljenost kmetije vpliva na obdelavo zemljišč 20 %, da mehanizacija ne vpliva na obdelovanje zemljišč (Slika 21).

Slika 21: Mnenje o vplivu opremljenosti kmetije na obdelanost zemljišč (n=20)

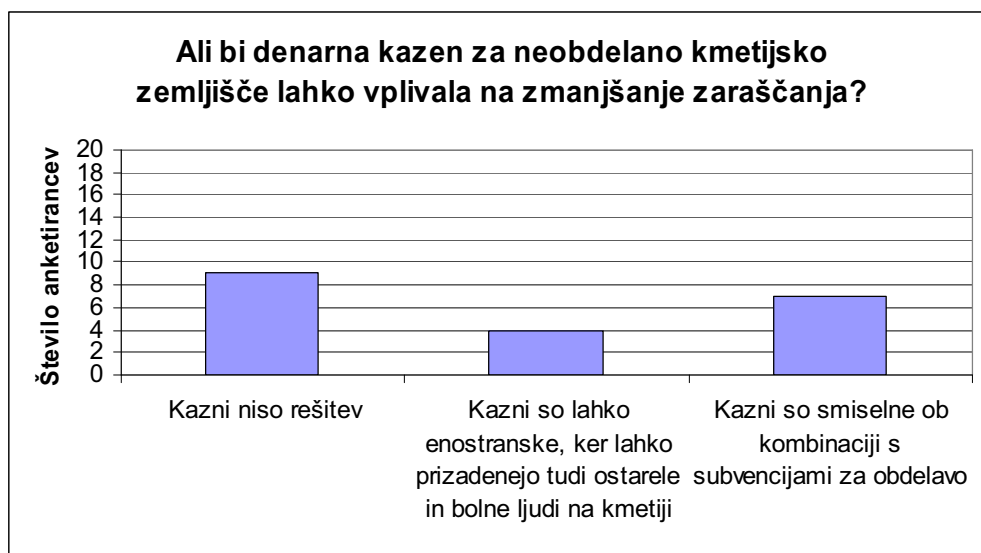
Podobno so anketiranci odgovarjali tudi na vprašanje o vplivu delavnosti kmetov. Večina 80 % jih meni, da je delavnost kmetov temeljnega pomena pri preprečevanju in zmanjševanju zaraščanja zemljišč, 20 % kmetov to vprašanje zanika. (Slika 22).

Slika 22: Mnenje o delavnosti lastnikov na obdelanost zemljišč (n=20)

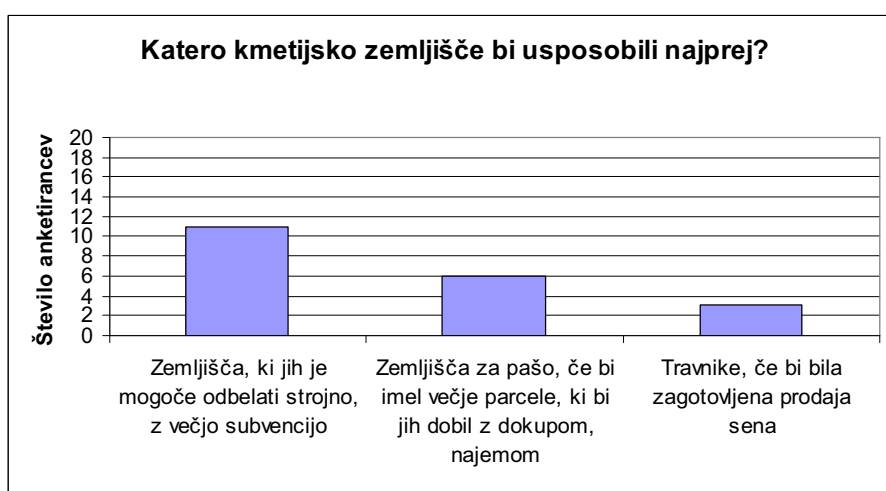

Kazeni niso rešitev meni 45 % anketirancev, kazni bi prizadele najšibkejše (najrevnejše) kmete, to meni 20 % anketirancev, 35 % od vseh vprašanih pa meni, da bi bile kazni smiselne v kombinaciji s subvencijami.

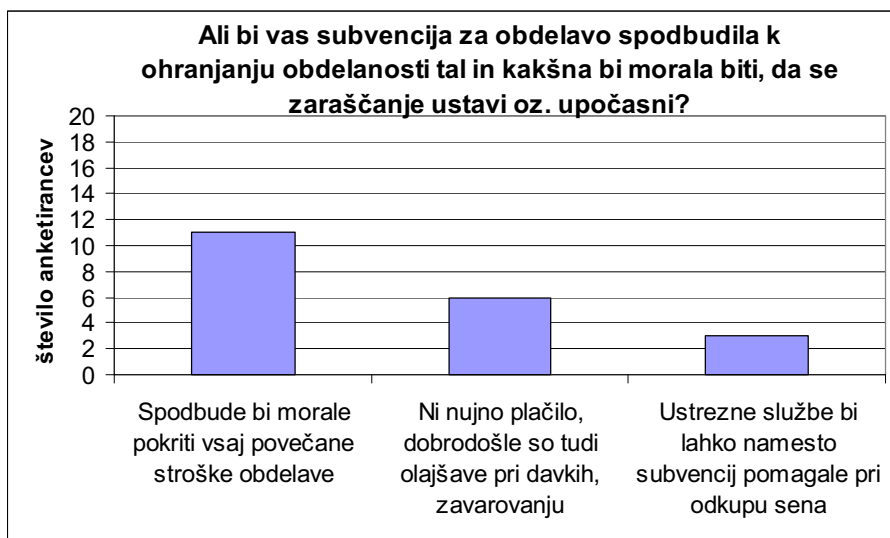
Slika 23: Mnenje o denarni kazni za zemljišča, ki se zaraščajo (n=20)

Dobra polovica vprašanih meni, da bi v ponovno obdelavo zajeli najprej tista zemljišča, ki jih je mogoče obdelovati strojno. Za 30 % vprašanih bi bili zanimivi pašniki, če bi imeli na voljo večja zemljišča, 15 % vprašanih pa bi zaraščena zemljišča kosili, če bi imeli zagotovljeno prodajo sena (Slika 24).

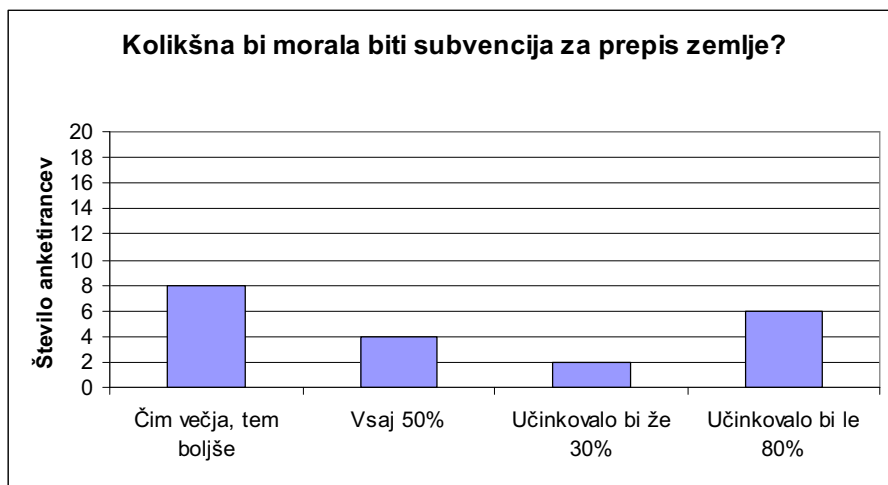
Slika 24: Mnenje o izbiri vrste zemljišč, ki se zaraščajo za ponovno obdelavo (n=20)

Dobra polovica vprašanih meni, da bi morale denarne subvencije pokriti dodatne stroške obdelave (gorivo...), 30 % jih meni, da bi bile dobrodošle večje olajšave pri davkih in zavarovanju. Trije anketiranci pa so menili, da bi bila pomembna pomoč pri odkupu sena (Slika 25).

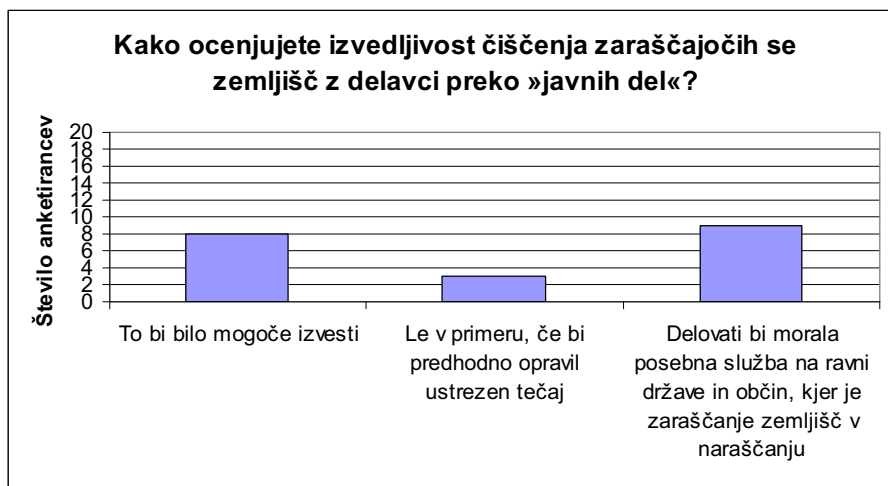
Slika 25: Mnenje o državnih subvencijah in drugih pomočeh kot stimulacija kmetov za obdelovanje zemljišč (n=20)

Vsi anketiranci menijo, da bi subvencije pri prepisu lastništva zemljišč pozitivno vplivale na obdelovanje zemljišč (Slika 26). Večina 40 % se je opredelila za visoke subvencije, 30% jih je mnenja, da bi bil učinek opazen pri 80 % subvenciji, za vsaj 50 odstotne, subvencije so se opredelili štirje anketiranci, dva sta menila, da bi že 30 odstotna pomoč imela učinek.

Slika 26: Mnenje o višini subvencij za prepis zemljišč kot stimulacija za obdelovanje površin (n=20)

Anketiranih 40 % je menila, da bi bilo zaraščena zemljišča možno čistiti s pomočjo javnih del (Slika 27). 15 % izpostavila tudi problem usposobljenosti delavcev za čiščenje zaraščenih terenov. 45 % vprašanih je menilo, da bi morala delovati na nivoju občine oziroma države primerna služba za čiščenje zaraščenih zemljišč.

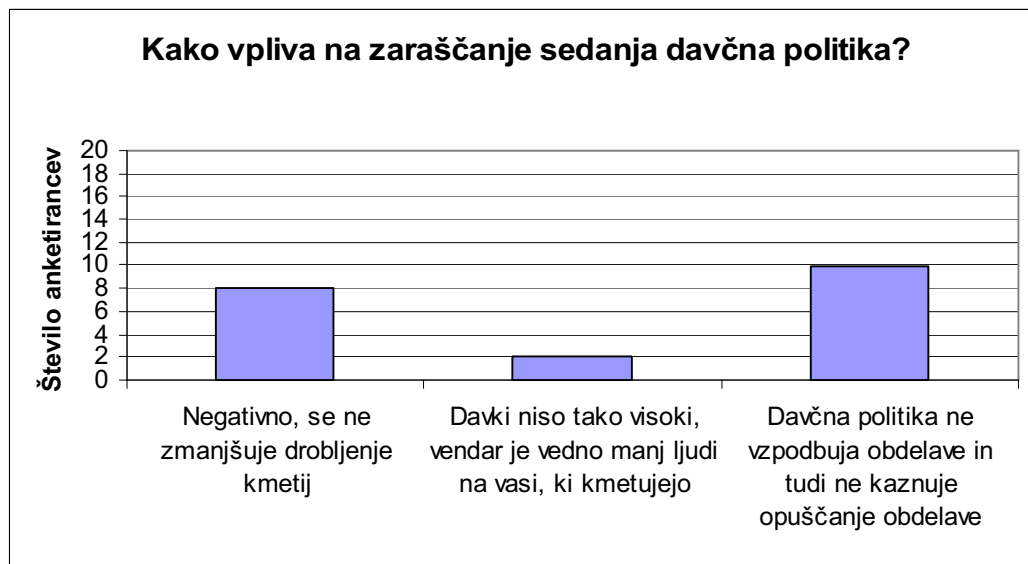
Slika 27: Mnenje o možnosti vključevanja delavcev »preko javnih del« za čiščenje že zaraščenih zemljišč (n=20)

Anketiranci so menili, da bi kmečki turizem pozitivno vplival na obdelovanje zemljišč (Slika 28). 40 % jih je menilo, da bi bil pozitiven vpliv samo za posamezno kmetijo, 45 % pa je mnenja, da bi imel turizem pozitiven vpliv na širšo okolico.

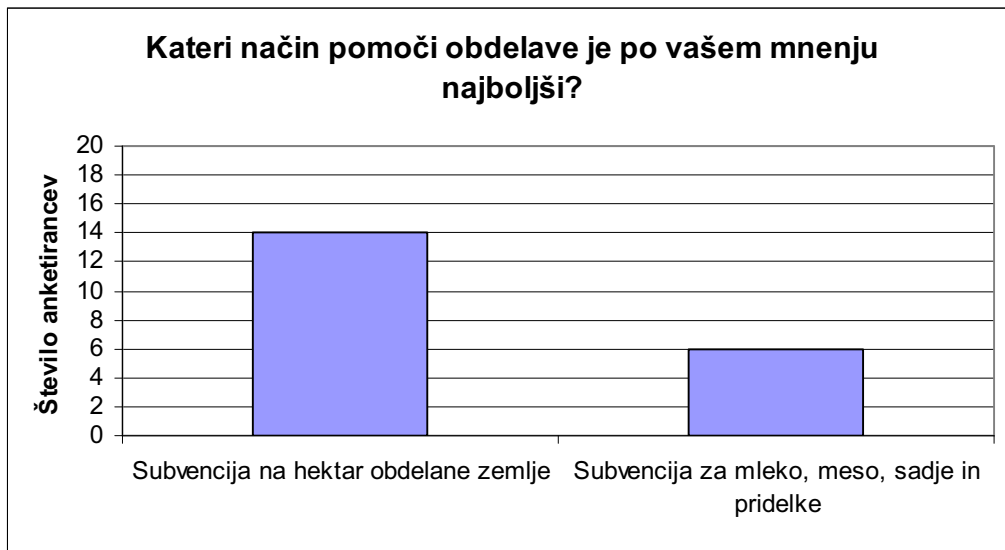
Slika 28: Mnenje o vplivu kmečkega turizma na obdelavo kmetijskih zemljišč (n=20)

Večina vprašanih je menila, da davčna politika ne vzpodbuja obdelave (Slika 29). Problem razdrobljenosti kmetijskih zemljišč je izpostavilo 40 % vprašanih. Dva sta izrazila mnenje, da je vedno manj ljudi, ki kmetujejo.

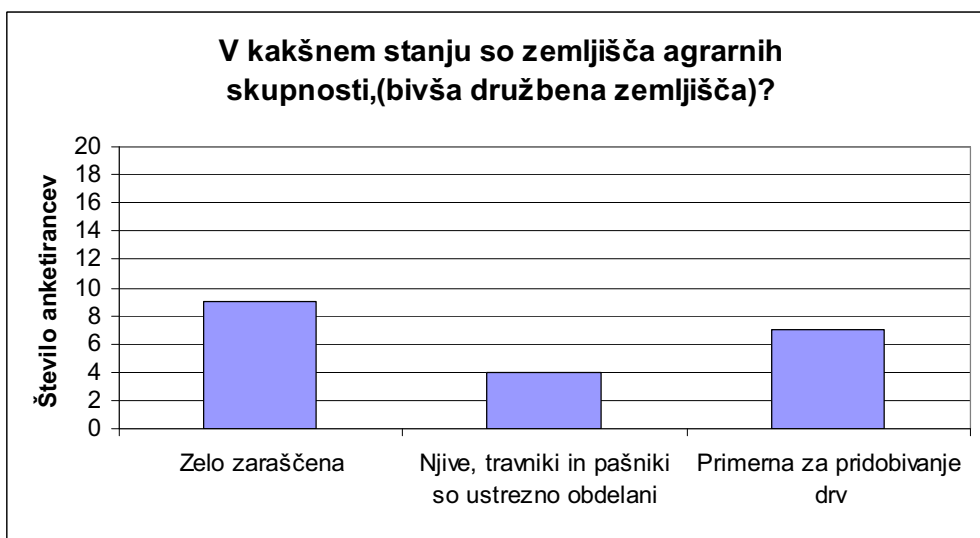
Slika 29: Mnenje o vplivu sedanje davčne politike na obdelavo kmetijskih zemljišč (n=20)

Večina 70 % vprašanih je menila, da bi bile primernejše subvencije za obdelana zemljišča, medtem ko je 30 % vprašanih menila, da bi bile ustrežnejše subvencije za pridelke (Slika 30).

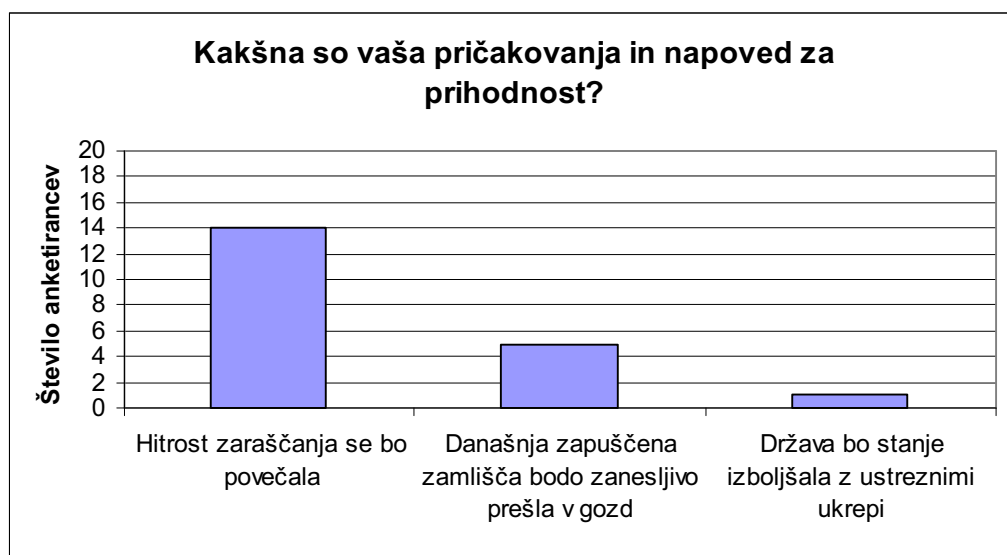
Slika 30: Mnenje o primernem načinu subvencij, ki bi stimulirale obdelavo kmetijskih zemljišč (n=20)

Le 20 % vprašanih je bilo mnenja, da so zemljišča, ki so bile nekdanj v lasti agrarnih skupnosti danes dobro obdelana (Slika 31). 45 % jih meni, da so ta zemljišča zelo zaraščena, 35 % pa jih meni, da bi bila ta zemljišča primerna za pridobivanje lesne biomase.

Slika 31: Mnenje o stanju obdelanosti zemljišč v lasti bivših agrarnih skupnosti (n=20)

Kot kaže slika 32 je večina anketirancev menila, da se bodo kmetijska zemljišča še naprej intenzivno zaraščala, če bodo davčna in kmetijska politika in pomoč kmetom ostale nespremenjene. Le en vprašani je menil, da bo država stanje izboljšala, 25 % je mnenja, da bodo zapuščena zemljišča zanesljivo prešla v gozd.

Slika 32: Napoved usode kmetijskih zemljišč v zaraščanju (n=20)

5 RAZPRAVA IN SKLEPI

5.1 RAZPRAVA

Zaraščanje na območju Ribnice in Kočevja ima danes opazne posledice. Mnenje o začetkih zaraščanja tega območja so deljena, vendar je večina anketirancev menila, da segajo začetki tega procesa že v sedemdeseta leta prejšnjega stoletja. Izmed prevladujočih zemljiških kategorij na tem območju se po njihovem mnenju najbolj zaraščajo pašniki, predvsem zaradi opuščanja živinoreje. Nekdanji pašniki so na višje ležečih območjih in najbližje gozdni meji. Večina anketirancev (80 %) je odgovorila, da jih zaraščanje moti. Na zaraščenih območjih se namreč pojavljajo divja odlagališča, pogosto se zarastejo tudi poti med parcelami, kar otežuje tudi obdelavo in dostopnost do parcel, ki se še obdelujejo. Prav tako jih večina meni, da je zaraščanje škodljivo tako za državo in narodno gospodarstvo, kot za prihodnost posameznih kmetij. Večinsko mnenje je, da se že zaraščena zemljišča ne morejo več spremeniti v njive, travnike in pašnike. Najpomembnejši razlog zato je pomanjkljiva strojna oprema. Z navadnimi kosilnicami, ki jih imajo kmetje, je namreč košnja zaraščenih zemljišč nemogoča. Zaraščena zemljišča bi morali očistiti ročno. Zanimivo je, da sta samo dva anketiranca navedla (priznala), da se zaraščajo tudi zemljišča na njihovi kmetiji.

Glavne vzroke zaraščanja anketiranci vidijo v opuščanju govedoreje. Nekateri so izpostavili tudi razdrobljenost parcel in pomanjkanja zanimanja za kmetijstvo med mladimi. Razdrobljenost zemljišč bi lahko rešili s komasacijami, vendar zanje ni zanimanja, ker so se komasacije na nekaterih območjih končale s sporom med lastniki zemljišč. 80 % anketirancev meni, da na zaraščanje zemljišč vpliva ozaveščenost in pridnost lastnikov oziroma najemnikov zemljišč. Pomembni so tudi ekonomski vzroki zaraščanja. Kmetijska raba pretežnega dela zemljišč, ki se zaraščajo, tudi ob največji racionalizaciji stroškov in dela danes ni ekonomsko zanimiva. Zato bi na obdelanost zemljišč morala vplivati država z davčno politiko. Večinsko mnenje je, da sedanja davčna politika ne vzpodbuja obdelave zemljišč. Čeprav na območju občine Ribnica ni razvitega kmečkega turizma, bi le ta, po mnenju anketirancev, lahko zmanjšal stopnjo zaraščanja, saj bi pozitivno vplival tako na videz okolja posamezne kmetije, kot tudi širše krajine.

Anketiranci vidijo različne možnosti za reševanje problema zaraščanja. 40 % jih meni, da je predvsem na lastnikih, da skrbijo in obdelajo svoja zemljišča, 35 % jih meni, da bi morala dati vzpodbudo država, predvsem s subvencijami. 20 % je izpostavilo reševanje razdrobljenosti parcel s komasacijami, ki pa bi morale biti izpeljane tako, da nobeden lastnik ne bi bil prikrajšan. Denarna pomoč oziroma subvencija bi morala pokriti vsaj stroške obdelave zemljišč saj prevladuje mnenje, da je dohodek od pridelka manjši, kot so stroški za obdelavo. 30 % vprašanih je izpostavilo tudi davčne olajšave in olajšave pri zavarovanju. 15 odstotkov vprašanih je menilo, da bi morala država subvencionirati odkup sena. Večinsko mnenje (70 %) je bilo, da so primernejše subvencije na zemljiško enoto kot na pridelek. Denarne kazni za neobdelana zemljišča po mnenju anketirancev niso ustrezna rešitev, saj prizadenejo največkrat socialno najbolj ogrožene kmete, ki nimajo sredstev za nakup strojne opreme. Možno bi bilo tudi čiščenje zaraščenih zemljišč, predvsem tistih, ki so bila nekdanj v lasti velikih agrarnih skupnosti in so danes v skladu kmetijskih zemljišč. Pri tem je nekaj anketirancev tudi izpostavilo potrebno znanje delavcev za taka dela.

Kljub rešitvam, o katerih so razmišljali anketiranci, pa je večinsko mnenje glede prihodnosti zaraščanja precej črnogledo. Velika večina vprašanih je menila, da se bo zaraščanje nadaljevalo in da bo večina danes zapuščenih zemljišč prešla v gozd. Le en vprašani je menil, da bo državi uspelo zaustaviti zaraščanje. Praznjenje nekaterih naselij se bo stopnjevalo.

5.2 SKLEPI

Na osnovi analize odgovorov v anketi, ki je zajela dvajset anketirancev v občinah Ribnica in Kočevje, smo izoblikovali skupno mnenje, ki ga imajo kmetje omenjenih občin o problematiki zaraščanja.

1. Po mnenju večine anketirancev je zaraščanje kmetijskih zemljišč na njihovem območju ireverzibilen, in zaskrbljujoč proces, ki je škodljiv za kmetije in škodljiv za državo. Zaraščajo se predvsem zemljišča, kjer so bili nekoč pašniki. Mnenje 80 % anketirancev je, da se zemljišča v njihovi lasti ne zaraščajo, 20 % anketiranih pa prizna, da se zaraščajo tudi zemljišča v njihovi lasti.
2. Glavne vzroke za zaraščanje vidijo anketiranci v pomanjkanju zanimanja za kmetijstvo med mladimi, v razdrobljenosti zemljišč in opuščanju govedoreje. Zelo pomembni so tudi ekonomski vzroki, saj kmetijstvo ni primarna dejavnost prebivalcev tega območja in obdelovanje velikokrat prinaša samo stroške.
3. Reševanje tega vprašanja mora temeljiti na odpravljanju vzrokov za zaraščanje. Razdrobljenost zemljišč bi lahko odpravili s strokovno izpeljanimi komasacijami. Ekonomske vzroke bi morala reševati država s primerno davčno politiko in subvencijami pri odkupu pridelkov ter s pravno ter finančno pomočjo pri prepisu lastništva zemljišč. Na ta način bi kmetijstvo postalo tudi ekonomsko zanimivo za mlade. Kljub navedenim rešitvam je večinsko mnenje glede prihodnosti zaraščanja črnogledno. Večina anketirancev meni, da se bo zaraščanje kmetijskih zemljišč nadaljevalo, da se bo gozdna meja zniževala ter, da se bodo vasi še naprej praznile.

6 POVZETEK

V Sloveniji je zaraščanje kompleksen pojav, ki ga ne moremo poenotiti za celotno Slovenijo. Zaraščanje je posebno izrazito na razvojno šibkih območjih. Zaraščajo se zemljišča z nizkim pridelovalnim potencialom kot so pašniki in travniki. To pa je moteče za prebivalce, kar opažam tudi sama kot prebivalka Ribnice. Zaradi naravnih danosti imamo ozek izbor rabe kmetijskih zemljišč.

Namen naloge je bil s pomočjo anket kmete občin Ribnica in Kočevje, pridobiti mnenje o zaraščanju kmetijskih zemljišč, o njegovih vzrokih in možnostih za preprečevanje in zmanjševanje. V anketo smo vključili 20 občanov s statusom kmeta, ki se ukvarjajo z govedorejo. Izbrali smo jih s pomočjo kmetijske svetovalne službe. V občini Ribnica smo vključili vasi: Rakitnica, Dolenja vas, Nemška vas, Goriča vas, Hrovača, Otavice, Kot pri Ribnici, Velike Poljane, Sveti Gregor, Jurjevica in Žlebič, v občini Kočevje pa vasi: Gotenica, Knežja Lipa, Nemška Loka, Rajhenav in Stari Breg. Predvidevali smo, da se prebivalci zavedajo tega problema in njegovih posledic. Predvidevali smo tudi, da vidijo možnosti za reševanje predvsem s pomočjo države s subvencijami in drugimi pravnimi in denarnimi pomočmi, ki bi stimulirale kmetijsko dejavnost na tem območju.

Po mnenju večine anketirancev je zaraščanje kmetijskih zemljišč na njihovem območju ireverzibilen, zaskrbljujoč proces, ki je moteč za prebivalce in škodljiv za kmetije ter za državo. Zaraščajo se predvsem zemljišča, kjer so bili nekoč pašniki. Anketiranci so navedli, da se zaraščajo tudi zemljišča v njihovi lasti. Glavne vzroke za zaraščanje vidijo anketiranci v pomanjkanju zanimanja za kmetijstvo med mladimi, v razdrobljenosti zemljišč in opuščanju živinoreje. Zelo pomembni so tudi ekonomski vzroki, saj kmetijstvo ni primarna dejavnost prebivalcev tega območja in obdelovanje velikokrat prinaša samo stroške. Reševanje tega vprašanja mora temeljiti na odpravljanju vzrokov za zaraščanje. Razdrobljenost zemljišč bi lahko odpravili s strokovno izpeljanimi komasacijami. Ekonomske vzroke bi morala reševati država s primerno davčno politiko in subvencijami pri odkupu pridelkov ter s pomočjo pri prepisu lastništva zemljišč. Na ta način bi kmetijstvo postalo tudi ekonomsko zanimivo za mlade. Kljub navedenim rešitvam je večinsko mnenje glede prihodnosti zaraščanja črnogledno. Večina anketirancev meni, da se

bo zaraščanje kmetijskih zemljišč nadaljevalo, da se bo gozdna meja zniževala ter da se bodo naselja še naprej praznila.

7 VIRI

Bavec M. 2001. Ekološko kmetijstvo. Ljubljana, Kmečki glas: 448 str.

Cunder T. 1998. Zaraščanje kmetijskih zemljišč in ukrepi za preprečevanje opuščanja pridelave. Ljubljana, Ministrstvo za znanost in tehnologijo RS in Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano RS: 59 str.

Cunder T. 1998a. Zaraščanje kmetijskih zemljišč v slovenskem alpskem svetu. V: Sonaravni razvoj v slovenskih Alpah in sosedstvu. 1. Melikovi geografski dnevi, Kranjska Gora, 5–7 nov. 1998. Ljubljana, Oddelek za geografijo Filozofske fakultete Univerze v Ljubljani: 165-175

Cunder T. 1998b. Kmetijstvo in ohranjanje poseljenosti v Sloveniji. V: Zbornik posveta Kmetijstvo in okolje, Bled, 12-13 mar. 1998. Ljubljana, Kmetijski inštitut Slovenije: 37-47

Cunder T. 1998c. Razširjenost travinja v Sloveniji. Sodobno kmetijstvo, 31, 4: 173-175

Debeljak J. 1998. Idejna zasnova projekta urejanja kmetijskih zemljišč Dolenja vas in predvideni postopki prijave in izvajanja projekta. Ribnica, občina Ribnica (interno gradivo): 2 str.

Dejanska raba kmetijskih zemljišč občine Ribnica. 2007. GERK.
<http://rkg.gov.si/GERK> (17. dec. 2007)

Dejanska raba kmetijskih zemljišč Kočevje. 2007. GERK
<http://rkg.gov.si/GERK> (17. dec. 2007)

Eurostat: European Commission: Agricultural and Fisheries. 2005.
<http://epp.eurostat.cec.eu.int/extraction/retrieve/en/> (22. nov.2005)

Geografski atlas Slovenije. Ljubljana, DZS: 360 str.

Golob S., Hrustel-Majcen M., Cunder T. 1994. Raba zemljišč v zaraščanju v Sloveniji. V: Kako izboljšati posestno strukturo v Sloveniji. Zbornik IX. tradicionalnega posveta kmetijsko svetovalne službe, Bled, 21-22 nov. 1994. Ljubljana, Republiška uprava za pospeševanje kmetijstva: 89-98

Jankovič J. 2003. Nekdaj goli Kras spet gozdnat. Sodobno kmetijstvo, 36, 6: 12-18

Kladnik D., Gabrovec M. 1998. Raba tal. V: Georafski atlas Slovenije, Ljubljana, DZS: 180-191

- Korošec J., Leskošek M. 1998. Pomen travnatega sveta za Slovenjsko kmetijstvo. *Sodobno kmetijstvo*, 31, 4: 171-173
- Kovačič M., Stopar M. 1996. Ključni podatki o kmetijstvu v Sloveniji po teritorialnih enotah. Ljubljana, Biotehniška fakulteta, Oddelek za agronomijo, Inštitut za agrarno ekonomiko: 115 str.
- Kovačič M., Kocjančič D., Perpar T. 2005. Osnutek sprememb in dopolnitev zakonov, ki urejajo kmetijsko zemljiško politiko. Ljubljana, Biotehniška fakulteta (interno gradivo): 68 str.
- Leban, F., Kozorog E. 2004. Ali je zaraščanje kmetijskih površin problem? *Gozdarski vestnik*, 62, 7-8: 326-332
- Letalske fotografije. 2007. GERK.
<http://rkg.gov.si/GERK/viewer.jsp> (15. dec. 2007)
- Mlakar N. 2004. Možnosti za obnove kulturne krajine Kočevarjev. Diplomsko delo. Ljubljana, Oddelek za krajinsko arhitekturo Biotehniške fakultete v Ljubljani: 79 str.
- Občina Ribnica. 2000. Sredstva za kmetijske namene v letu 2000 in plan aktivnosti. (interno gradivo): 3 str.
- Občina Ribnica. 2007a. http://sl.wikipedia.org/wiki/občina_Ribnica (14. dec. 2007)
- Občina Ribnica. 2007b. <http://www.ribnica.si> (9. nov. 2007)
- Perko F. 2004. *Gozd in gozdarstvo Slovenije*. Ljubljana, Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano republike Slovenije: 40 str.
- Perpar T. 2002. Stanje in procesi v kmetijstvu v različnih tipih podeželskih območij v Sloveniji. Zbornik Biotehniške fakultete Univerze v Ljubljani. *Kmetijstvo (agronomija)*, 79, 1: 281-300
- Popis kmetijskih gospodarstev Slovenije 2000. 2002. Ljubljana, Statistični urad Republike Slovenije (disketa)
- Raba kmetijskih zemljišč. 2007. GERK. <http://rkg.gov.si/GERK/> (15. dec. 2007)
- Rdeča pesa, soja. 2004. Združenje ekoloških kmetov ZDRAVO ŽIVLJENJE.
<http://www.zdruzenje-zekzz.si/gal/kocevje.asp> (12. jan. 2008)
- Rjavi medved. 2007. Ulmonan.
http://nendil.blogspot.com/2007_05_01_archive.html (12. dec. 2007)
- Statistični letopis Republike Slovenije 2006, 2006. 45: 594 str.

Šilc I. 1999 Program dela za leto 2000. Ribnica, Občina Ribnica (interno gradivo): 8 str.

Trdan S., Šilc I., Levstik J., Trdan M. 2000. Prihodnost kmetijstva v Ribniški dolini. V: Novi izzivi v poljedelstvu. Zbornik simpozija, Moravske toplice, 14-15 dec. 2000. Tanjšek A., Šantavec I. (ur.). Ljubljana, Slovensko agronomsko društvo: 29-35

Vodlan M. 2006. Poraba energije pri čiščenju zaraščenih kmetijskih zemljišč na dveh lokacijah v Sloveniji. Diplomsko delo. Ljubljana, Oddelek za agronomijo Biotehniške fakultete: 43 str.

Zakon o gozdovih. Ur. l. RS št. 30-1299/93

Zakon o kmetijskih zemljiščih (uradno prečiščeno besedilo). Ur. l. RS št. 55-2750/03

Zaraščanje kmetijskih zemljišč, 2001.Life kosec.DOPPS
<http://www.life-kosec.org/slike/groznje01.jpg> (24. mar. 2008)

Zaraščanje pašnih površin. 2000. Zavod republike Slovenije za varstvo narave.
http://www.zrsvn.si/life/sl/informacija.asp?id_meta_type=43&id_informacija=280
(28. dec. 2007)

Zaraščanje travnikov na Kočevskem. 2001. Life kosec
<http://www.life-kosec.org/index.php?idv=88> (14. dec. 2007)

Žvipelj V. 2000. Mnenje prebivalcev o zaraščanju kmetijskih zemljišč na območju občin Pivka in Postojna. Diplomsko delo. Ljubljana, Oddelek za agronomijo Biotehniške fakultete: 91 str.

ZAHVALA

Zahvaljujem se mentorici dr. Darji Kocjan Ačko za usmerjenje pri izdelavi diplomske naloge.

Zahvaljujem se dr. Heleni Grčman za pomoč, ki sem jo potrebovala pri izdelavi diplomske naloge.

Zahvaljujem se tudi dr. Mateju Vidrihu za fotografije.

Posebna zahvala moji družini, ki me je potpežljivo spodbujala v času študija.

PRILOGE

Priloga A:

Mnenje prebivalcev o zaraščanju kmetijskih zemljišč na območju Ribniško – Kočevske doline

1. Kdaj se je začelo zaraščanje na območju kjer kmetujete?

- a) pred 5 leti
- b) pred 10 leti
- c) pred 20 leti
- d) pred 30 leti

2. Ali se zemljišča na vaši kmetiji zaraščajo?

- a) obdelana zemljišča niso zaraščena
- b) zemljišča v zaraščanju manj kot 30 %
- c) zemljišča v zaraščanju od 30 % do 60 %
- d) zemljišča v zaraščanju od 70 % do 90 %

3. Katera zemljiška kategorija je po vašem mnenju najbolj zaraščena?

- a) travniki
- b) pašniki
- c) njive

4. Kateri so po vašem mnenju glavni vzroki zaraščanja?

- a) opuščanje govedoreje
- b) razdrobljenost majhnih parcel, bodisi njiv, pašnikov, travnikov
- c) pomanjkanje navdušenja mladih za obdelovanje zemlje

5. Ali se zaraščena zemljišča lahko ponovno spremenijo v njivske površine?

- a) da
- b) ne

6. Kaj menite o vplivu zaraščanja oziroma spreminjanju katastrske kulture za prihodnost vaše kmetije?

- a) škodljivo
- b) brez vpliva
- c) koristno

7. Kakšno je po vašem mnenju zaraščanje oz. spreminjanje katastrske kulture za državo oz. narodno gospodarstvo?

- a) škodljivo
- b) brez vpliva
- c) koristno

8. Ali vas zaraščanje moti oziroma skrbi?

- a) da
- b) ne
- c) ne vem

9. Kako bi po vašem mnenju zmanjšali zaraščanje kmetijskih zemljišč?

- a) vsak kmet na svojem območju bi moral poskrbeti za čiščenje, košnjo in pašo
- b) država in občina bi morali pomagati s subvencijami in donacijami za nakup strojev, električnih pastirjev, posodobitev kmetije
- c) z združevanjem zemljišč bi omogočili kmetom hitrejšo obdelavo zemlje

10. Ali imajo naprednejši kmetje zaradi sodobne strojne opreme več možnosti za ohranjanje obdelovalnosti zemljišč?

- a) da
- b) ne

11. Ali je obdelava tal odvisna tudi od pridnosti lastnikov oziroma najemnikov?

- a) da
- b) ne

12. Ali bi denarna kazen za neobdelano kmetijsko zemljišče lahko vplivala na zmanjšanje zaraščanja ?

- a) kazni niso rešitev
- b) kazni so lahko enostranske ker lahko prizadenejo tudi ostarele in bolne ljudi na kmetiji
- c) kazni so smiselne ob kombinaciji s subvencijami za obdelavo

13. Katero kmetijsko zemljišče bi usposobili najprej?

- a) obdelal bi zemljišča, ki jih je mogoče obdelati strojno, če bi dobil večjo subvencijo in če bi bili plačani višji stroški obdelave
- b) obdelal bi zemljišča s pašo, če bi imel večje parcele, ki bi jih dobil z odkupom, najemom
- c) obdelal bi travnike, če bi bila zagotovljena prodaja sena

14. Ali bi vas subvencija za obdelavo spodbudila k ohranjanju obdelanosti tal in kakšna pomoč bi morala biti, da se zaraščanje ustavi oziroma upočasni?

- a) spodbude bi morale pokriti vsaj povečane stroške obdelave
- b) ni nujno plačilo, dobrodošle so tudi olajšave pri davkih, zavarovanju
- c) ustrezne službe bi lahko namesto subvencij pomagale pri odkupu sena

15. Kolikšna bi morala biti subvencija za prepis zemlje?

- a) čim večja, tem boljše
- b) vsaj 50 – odstotna
- c) učinkovalo bi že 30 - odstotna subvencija
- d) učinkovalo bi le 80 - odstotna subvencija

16. Kako ocenjujete izvedljivost čiščenja zaraščajočih se zemljišč z delavci preko »javnih del«?

- a) to bi bilo mogoče izvesti
- b) le v primeru, če bi delavci preko javnih del predhodno opravili ustrezne tečaje
- c) organizirana bi morala biti posebna služba na ravni države in občin kjer je zaraščanje kmetijskih zemljišč v naraščanju

17. Kakšen je vpliv kmečkega turizma na obdelavo zemljišč?

- a) pozitiven
- b) rešuje samo posamezno kmetijo
- c) pozitiven, ker uredi okolico in povečuje privlačnost za bivanje

18. Kako vplivajo na zaraščanje sedanja davčna politika?

- a) negativno, ker je vzpodbuda k združevanju zemlje slaba in posledično se ne zmanjšuje drobljenje kmetij
- b) davki niso tako visoki, vendar je vedno manj ljudi na vasi, ki kmetujejo
- c) davčna politika ne vzpodbuja obdelave in tudi ne kaznuje opuščanja obdelave

19. Kateri način pomoči države je po vašem mnenju najboljši?

- a) subvencija na hektar obdelane zemlje
- b) subvencija za mleko, meso, sadje oz. pridelke

20. V kakšnem stanju je zemlja agrarnih skupnosti (bivša družbena posestva)?

- a) zelo zaraščeno
- b) njive ,travniki in pašniki so ustrezno obdelani
- c) primerna za pridobivanje drv

21. Kakšna so vaša pričakovanja in napoved za prihodnost?

- a) hitrost zaraščanja se bo povečala
- b) današnja zapuščena zemljišča bodo zanesljivo prešla v gozd
- c) država bo stanje izboljšala z ustreznimi ukrepi